

V. Augustinas

Nr. 4

43.IV.25

NAUJOJI SODYBA

Kovon prieš bolševizmą

Rytuose šiaudien vyksta lemiamos grumtynės dėl Europos ateities. Tose grumtynėse su baisiausiu kultūringojo pasaulio priešu bolševizmu vienokiu ar kitokiu būdu dalyvauja visos Europos tautos. Ir lietuvių tauta jau nuo pat šio karo pradžios savanoriškai stojo į kovą su bolševizmu.

Šios kovos kietunas ir būtinis reikalas kuo greičiau sunaikinti bolševizmą, kaip iš visos Europos, taip ir iš mūsų tautos pareikalavo daugiau jėgų skirti kovai su bolševizmu.

Tam tam reikalui balandžio 5 d. Kaune, Karo Muziejuje, ir įvyko lietuvių tautos atstovų konferencija. Šioj konferencijoje dalyvavo iš visos Lietuvos įvairių profesijų ir įvairių srovių žmonės. Konferencija susirinko pasaulio viešumai regimui būdu pareikšti ryžtingumą visomis pajėgomis ir visomis priemonėmis remti kovą prieš bolševizmą. Ji dokumentavo savo valią panaudoti visas pajėgas kovai prieš bolševizmą ir idėti savo indėli į Europos atkūrimą.

Šioje konferencijoje pasakė kalbas pirmasis generalinis tarėjas gen. Kubiliūnas, generolas Navakas ir generalinis tarėjas maitinimo bei žemės ūkio reikalams Ramanauskas. Konferencijai pirmyninkavo prof. M. Biržiška.

Po tų vadovaujančių asmenų kalbų konferencija priėmė tris rezoliucijas. Baigiamajį žodį pasakė konferencijos pirmyninkas prof. M. Biržiška. Baigdamas, prof. M. Biržiška perskaitė Fiureriui Adolf Hitler adresuotą ištikimybės telegramą, kuriai buvo audringai pritarta. Po to konferencijos dalyviai nuvyko prie Nežinomojo Kareivio kapo ir ten padėjo vainiką.

Konferencija priėmė šias rezoliucijas

REZOLIUCIJA Nr. 1

Lietuvių tauta, Raudonajai Armijai militariškai Lietuvą okupavus, prieverta buvo įjungta Tarybų Sąjungon, skaudžiai išgyveno bolševikinių valdymą: per vienerius metus buvo išžudyta ir į kalėjimus ir lagerius sugrūsta tūkstančiai Lietuvos sūnų ir dukterų, ištremta kelios dešimtys tūkstančių į tolimąjį Sibirą, nacionalizuojant atimta žemę ir namų, sugriautas iš pagrindų žydiņčios Lietuvos ūkis, sužalota lietuvių tautinė kultūra ir paniekinta visa, kas buvo lietuviškai tautiška. Jau daugelį amžių dalyvavusi V. Europos kultūriname gyvenime ir šimtmeciais nuolatos kovoju si su Ryti invazija, lietuvių tauta ypatingai jaučia tą milžinišką pavojų, kuri sudaro iš TSRS besiveržianti materializmo banga, nežinanti ir nepripažstanti jokių krikščioniškų moralės varžtų.

Bolševikinis pavojus ir sutramdytas ir pažabotas D. Vokiečių Reicho, jo sąjungininkų ir kitų prie tos kovos prisidedančių tautų pastangomis, vis dar tehegraso Europos kultūrai. Lietuvos Konferencija, kurioje dalyvauja intelektualiniai, ūkiniai ir darbo sluoksnių, turėdama galvoje šį pavojų ir D. Reicho dedamas milžiniškas pastangas šiam pavojui pašalinti ir kovai su bolševizmu laimėti, skelbia:

1) kad smurtu sulaužydama duotus Lietuvos Respublikos iškilmingus pasižadėjimus visokiomis aplinkybėmis gerbti Lietuvos suverenumą bei teritorinį integralumą ir neliečiamą mybę (1926 m. sutartis tarp Lietuvos Respublikos ir Socijalistinių Tarybų Respublikų Sąjungos, 2 str.), 1940 m. birželio 15 d. Sovietų Sąjungos valdžia militariškai okupavusi Lietuvą, suklastodama Lietuvos tautos valią, Raudonosios Armijos pagalba įjungė Lietuvos teritoriją į Tarybų Sąjungos pretenzijas į Lietuvos teritoriją ir prieš visokius baudžiamus kalbėti lietuvių tautos vardu, nes vad. Liaudies Seimas negalėjo išreikšti ir neišreiskė lietuvių tautos valios, pareiškia, kad lietuvių tauta, stodama kovon su bolševizmu nutraukė jai primestus ryšius su Sovietų Sąjunga visieniui laikams;

2) kad lietuvių tauta, kurdama savo tautinį gyvenimą ir kultūrą, visais laikais buvo atsigréžusi į V. Europą ir ypač pasiryžusi ir toliau laisvai gyventi V. Europos tautų bendruomenės gyvenimu;

3) kad lietuvių tauta, jau nuo pat karo su bolševikais priešdžios savanoriškai stojusi su ginklu rankose kovon su bolševizmu ir kitokiais būdais aktyviai šią kovą rėmusi, yra ir toliau pasiryžusi prisidėti prie šios milžiniškos kovo, atlikdama ūkines ir asmenines prievoles pergalei su bolševizmu prie siekti;

4) kad Konferencija tiki, jog lietuvių, suprasdami ir jau danū solidarumą su V. Europos tautomis, aktyviai prisijungiant prie šios kovos, kuriai vadovauja D. Vokiečių Reicho pasitarnautas ir savo tévynės didžiajam troškimui — Lietuvai laisvei užtikrinti.

REZOLIUCIJA Nr. 2

Konferencija, išklausiusi pranešimo dėl Lietuvos ginkluotų dalinių organizavimo, turėdama galvoje TSRS nuolat reiškiamas pretenzijas į Lietuvą ir tą pavojų, kurį sudaro bolševizmas visai Lietuvai, greta šiuo metu vykdomyj šaukiamų darbo prievolei (ž. Rezoliucių Nr. 3) laiko, kad sekminges kovai su bolševizmu ginkluotų Lietuvos dalinių, kurie jau vadovauti lietuvių karininkai, organizavimas savanoriškai pagrindais yra pageidaujamas.

REZOLIUCIJA Nr. 3

Konferencija, išklausiusi Pirmojo Generalinio Tarėjo pranešimo apie dabartinę padėtį, skelbia, kad lietuvių tauta, pasiryžusi į kovą su bolševizmu ir iki šiol visokeriopai tą kovą rėmusi, yra pasiryžusi ir toliau kovoti su bolševizmu. Tačiau visi lietuvių, kurie yra pašaukti arba šaukiami atlikti reigojimus karinės reikšmės darbe, raginami nedelsiant išvykdyti.

Konferencijos Pirmininkas
Prof. M. BIRŽIŠKA

Jei pavasarij užeina šalčio, jei su vėju ir kruša nulyja šaltas, geliantis lietus — tai tik atsitiktinai, nes pavasaris yra saulės ir gyvybės laikas. Kartais, po šaltos žiemos, pavasaris ima ir kiek suvėluoja. Regis, žiema niekad nepasibaigs. Bet kai jau pratrūksta, tai iš karto: nuneša ne tik ledus, bet ir tiltus. Nuneša greit, nes ateina laikas žemės gyvybei reikštis. Saulės ir gyvybės niekas negali nugalėti. Pasiklausykime, kaip ūkiškai gyvybės atbudimą pavasarij pavaizdavo didysis mūsų poetas Kristijonas Donelaitis:

Krūmai su šilais išsibudino keltis,
O laukų kalnai su kloniais numetė
[skrandas.
Vis lab, kas rudens biaurybėj numirė
[verkdamas,
Višlab, kas ežere gyvendams peržemė-
[vojo
Ar po savo keru per žiemą buvo mie-
[gojės,
Višlab tuo pulkais išlindo vasarą svei-
[kint...

Saulė pripila žemén milijonus spindulių, ir gyvybės reiškimai mes ne tik matome, bet ir juntame. Pavasarij mes labiausiai norime gyventi; labiausiai jaučiame gyvybės galią ir prasmę. Pavarario gyvybės alsavimas gal tik numiréliu nebejaudina. Tasai gyvybės alsavimas prasiveržia ir per storiusias sienas — prasiveržia į rūsius, į tvirtoves, į ligonines ir į kalėjimus. Bet gi labiausiai pavarario gy-

vybė junta sodžius, t. y. tie žmonės, kurių visas gyvenimas prabėga arčiausiai gamtos. Sodžius pasijuonta pačiame pavasarėjančios gyvybės sūkury.

Saulė užpila lankas ir paipes purienomis, kai upeliai šuoliais nuneša pavarario žinias. Pirmosios garuojančios žemės vagos, tekanti krištolinė beržo sula ir vieversių skambėjimas ore nejučiomis, tarytum, ilieja naujųjų į žmogaus gylas ir širdį. Neveltui ir didžioji Priskėlimo Šventė — Velykos — ne kuriuo kitu metu, o pavasarij, kai kiekvienas Dievo padaras prisikelia augti ir gyventi.

Mūsų Lietuva — pilkų arimų, mėlynų dangaus ir žalių sodų kraštas. Mūsų pavasaris turi savo, lietuvišką, kvapą ir spalvą. Argi ne gražu, kai pavasaris sužadina ir sukelia ant kojų artojų šalį. Argi nesinori gyventi tada, kai vienmarškiniai broliai saulės atokaitoje išvaro tiesias vagas atšilusioj žemėj. Su kryžiais, su beržais, su sodais įaugusios į žemę mūsų tévu ir senelių sodybos pavasarij reiškiasi nuostabia gyvybe. Nuogi iš po nušildyto sniego laukai tuoju apsidengs žalumu. Atsimušęs ežere, tyliam ir lygiam, kaip veidrody, dangus darosi dar mėlynesnis. Ir žalia rūta daržely ima atželti, kaip toj dainoj, iš pat juodžemėlio. Net nukirsti ir skiedrynan suvežti žagarai pradeda krūvoj žaliuoti. Kieme ap-

link sodybą bėgioja švelnūs, geltoni kamuoliukai. Tie kamuoliukai bėga neapsilenkdami, kai motina — višta kudakindama pašaukia juos prie atgyjos kirmėlaitės.

Praeina viesulai su kruša ir lietum, praleikia vėjai sparnuoti, ir vėl nutyla, sušyla, sušvinta. Saulės atokaitoj diena pasidaro dar skaidresnė ir skambanti, kaip varis. Sukrautas ant šakeles pumpuras, nebeišlaikys tykiai augančios savo būsenos ir sprogs. Sprogdamas švelnučiais lapeliais apsipils, kad žiedui būtų kur išsiskesti. O žydejimas ateis, — iš karto nepastebimas, kaip lazdynų krūmuose smulkiai rausvais žiedeliukais, ir paskui akį veriantis, baltas ir akinantis ievų krūmuos ir vyšnių soduos. Griždamas iš lauko, artojas nebesusivaldys ir užtrauks visa krūtine —

Siltumas gražumas pavasarėlio,
Iš medžių tek sula, kristolėlis...

Nubėgus upeliams, nueis ir vaga paskui vagą, išdžius vanduo iš pernykščių pėdų, per dienas ir naktis pavasaris nesulaikomai bėgs, keisdamas apylinkės ir sodybos vaizdą. Beamatant ir Verbų sekmadienis, didžioji savaitė, o šit ir Velykos. Daug rimties, daug meilės, daug neišpasakojamo džiaugsmo atneš Priskėlimo Šventės. Didžiosios Savaitės pabaigoj užsigavės ir varpai. Nebeskambins

net tam, kas šias dienas, pačiamė pavasarį, bus savo žemės kelionę bai-
gės, nors pavasario žemėj patsai gy-
vybės atbudimas. Bet ir pati mirtis nebebus gyviesiems taip baisy ir slegianti, nes Didysis Mokytojas ir mū-
sų nedidelėj medinėj bažnytélėj pa-
kartos Prisikélimal ir kiekvienam pri-
mins, jog ne viskas su šios žemės ke-
lionė pasibaigia...

Mūsų laukai, mūsų sodybos, mūsų namai Didžių Šeštadienį apsigau-
dyvina rimtim ir tyla. Ta tyla aiškiai
pašnekés i mūsų širdis, skelbs prisikélimal žmoguje, kvies iš patamsių veržtis i saulę ir šviesą, kaip kyla ir veržiasi kiekvienas augalas. Mūsų pirkioj kvepés pavasario dvelkimui ir duona. Vaikai atneš iš bažnyčios šventinto vandens ir kempinėj šventintos ugnies. Pavakariais moterys baltomis skarelémis eis iš vakaro bažnyčion, kur tarp eglų šakų jų broliai ir sūnūs artojai, kareiviais persirengę, budi prie Kristaus kars-

to. Jie budédami įsitikins, kad Prisikélimas tikrai įvyksta...

Praeis naktis ir aušrai melsvėjant bažnyčia priplūs žmonių. Šviesis dangaus pakrašciai, o iš už miško, rytuose, saulė prakirps melsvą skliautą ir pabers auksinius spindulius tiesiai i bažnyčios didžiasias duris. Tada, kaip kamuolys, išsiverš, iškunkuliuos minia aplink bažnyčią eitų. Vadinas, Kristus kélés! Be gaidu, be popierio giedodami, kailiniuoti ir sermégoti artojai visa krūtine užtrauks Aleliuja, kad pasaulyje piktybés jéga negali viešpatauti, kad turi ateiti ir ateis žmogaus ir pasaulio prisikélimas. Varpu gaudimas, varpelij skambéjimas ir galanga žmogaus širdies giesmė susilies i dideli dideli tikéjimą pasauliu ir žmogum. Šitoksai Aleliuja eis ligi Aukštybių, iš kur aprégiimi kalnai, jūros ir laukų plotai. Iš Aukštybių palaimins dirvas, kur nesenai buvo pabertas grūdas.

Nutilis varpai ir varpeliai, ištirp saulėtoj erdvėj giesmės garsai, ir vi si keliai keleliai užtvins. Skubës artai namo pranešti prisikélimo žinio. Kai saulė ižvelgs pačion vidulangës visa šeima, šeimininkai ir sam diniai, sésime už Velykų stalo. Jau simė visi, kad su mumis kartu sédasi prisikélęs Dievas, kad jis prisikél palaiminti musų laukų ir sodybų. Plangą rodysime, kad, antai, atgyžolés, atgyja medeliai, kalasi iš di vu pirmieji daigai. Kalbésime tarsi savęs ir guosimés viltim, kad neregotos audros, sukeltos šių dien žmogaus, praeis, kaip praeina vėsu kruša ir ledais, kaip upés plauks, kaip neramūs sapnai... Pvasaris ir Prisikélimas suteiks jé kantriai panešti visus sunkum vardan žmogaus atgimimo ramia gražiam, kūrybingam ir prasminga gyvenimui.

MOTINOS

Karo salygos neleidžia švęsti motinos dieną taip iškilmingai, kaip tai galėjome daryti anksčiau. Tačiau, ir be iškilmių, be skambiu kalbu, be gėlių ir be dovanų mes švenčiame šią dieną nė kiek nemažiau nuoširdžiai. Gal dar net nuoširdžiau, nes, kai seniau mes rūpinomės kaip padaryt, kad ta diena, tiek visame krašte, tiek atskirose šeimose, būtų kuo iškilmingesnė, ir tam ieškom jvairių pagalbinių priemonių, tai šiandie mes tegalime pasirūpinti parodyti motinai tai, ką gražiausio turime jai savo širdyse. Ir šiandie, turint mažiau progų dalyvauti iškilminguose minėjimuose, koncertuose, pobūviuose, mes galime geriau susikaupti ir pagalvoti apie savo motinas, kurioms jaučiame ne tik dėkingumą, meilę, bet ir didelę pagarbą.

Ir kai susikaupimo valandą peržvelgiant lietuvių motinos kelią, tos motinos, kuri gyveno caro priespaudos laikais, kuri perleido pirmajį pasaulinį karą, pergyveno bolševikmetį ir kuri dabar neapsakomu ryžtingumu stovi savo šeimos sargyboje siaučiant antrojo pasaulinio karo verpetams, kai visa tai peržvelgiame ir kai pamatome, kaip nepaprastai kilniai ir kantriai tą viską lietuvių motina ištvertė saugodama ne tik savo šeimas, bet nepamiršdama nė opiausią mūsų tautos reikalų, mums jausmai nebelpa krūtinėj.

Juo nuostabesnis atrodo lietuvių motinos gyvenimo kelias, kad ji, būdama paprastutė moteris, daugelyje atvejų būdama beraštė, sukūrė ir išsaugojo mūsų tautai tokias vertėbes, kurios mūsų tévynei teikė garbę ir garsą.

Jei mes pažvelgsime į netolimą praėjimą, kada reikėjo saugoti brangiausią tautos lobį — lietuvišką žodį, mes matysime tą kilnią pareigą rūpestingai atliekančią prie ratelio lietuvių motiną. Iš vienos pusės rusai bruko savo raštus, savo kalbą ir savo tikybą, iš antros — lietuvių motina, rami ir ištverminga, gynė ir saugojo lietuviškumą. Jeigu ji pati buvo beraštė ir negalėjo mokyti savo vaikų iš lietuviško elementoriaus, tai ji mokė juos lietuviškų dainų, pasakų, mokė pažinti, suprasti ir pamilti tautinių meną. Ji savo dukras išmokė austi puikiausius audinius, kurių raštuose būtų jausta gražiausios lietuvių nuotaikos. Sūnus ji paskatinė išmokti

savo jausmus ir nuotaikas reikštį drožinėjimais. Ir štai tie beraštės motinos vaikai — kūrė tautinių menų ir kélé taučiuką, nežiūrint rusų žandarų priespaudos.

Dar artimesnė praeitis — bolševikmetis. Tik vieni metalai raudonųjų siautėjimo Lietuvoje, bet per tą trumpą laiką lietuvių motinai teko iškirsti daug baimės, rūpesčių ir teroro, iš vienos pusės saugojant vaikus nuo bolševizmo idėjų nuodu, iš antros — atsargiai sudraudžiant juos nuo neapgalvotų išsišokinimų pries raudonuosius okupantus, kurie čia ižiūrėdavo tévų kaltę ir nelikdavo jų nepersekojė. Cia, žiūrėk, vaikas, mokytojų liepiamas, iš savo elementoriaus iškerpa istorijos pamoką ir prašo motiną tą puslapį pasaugoti, čia vėl jis eina į bažnyčią pasimelsti už vargstančią tévynę ir nori, kad motina eity kartu. Jis mokosi giedoti Lietuvos himną ir prašo motiną pritarti. Kurios nors tautinės šventės proga jis įsigedžia pasipuošti trispalviu ženkleliu ir maldauja motiną tokį ženkleli jam padaryti. Ir motina, gerbdama tuos vaiko norus, turėjo patenkinti juos ir kartu privalėjo labai saugotis piktai budrios čekisto akies. Ji turėjo pagelbėti vakiui būti patriotu ir kartu apsaugoti ji ir visą šeimą nuo už tai gresiančių pavojų. Tai žinodami, mes drąsiai galime tikėti, kad ir Sibiran ištremtosios lietuvių motinos taip pat pajęgs išsaugoti tautinius jausmus savo vaikuose ir, ku-

riems jų dar bus lemta grįžti į tévynę — jie grįš ne tik nenutautę, bet gal dar kilniai ir giliai myli savo krašta.

Jeigu pažiūrėsime į šių dienų lietuvių motinos gyvenimą, matysime, kad, kaip paprastai, jvykiai iš jos reikalauja didelių aukų ir kad jি, vardan mūsų taučios ateities, lietuvišku atkaklumu tas didžias aukas atiduoda. Štai, vyresnieji jos sūnūs kaujas su raudonuoju priešu lietuvių batalionuose, kiti dirba transporto, karo pramonės ar kitose viešose tarnybose, o tévynėje likusi motina, nepaisydama ją slegiančių materialinių bėdų ir trūkumų, kantriai dirba savo darbus, pasiryžusi viską ištverti, kad tik sulauktų ramesnių laikų ir savo vakiams užtikrintų šviesesnę ateitį.

Taigi matome, kad, kurį bepaimtum svarbesni mūsų tautos įvyki, visada kaip šviesų angelą sargą čia rasime lietuvių motiną. Ypač aktyviai ją veikiančią randame sunkiose valandose, tuo tarpu kai džiaugtis ji kukliai užleidžia vietą kitiams.

Todėl mes kiekvienai lietuvių motinai šalia dėkingumo ir meilės jaučiame didžiausią pagarbą, nors šiai laikais ir negalime jai to parodyti taip iškilmingai, kaip norėtume.

Tegul vietoj skambiu kalbu, gėlių ir dovanų mūsų nuoširdžiausiai jausmai bus nors mažas atpildas nuolat mums bėsiaukojančiai motinai.

A. Obolienė

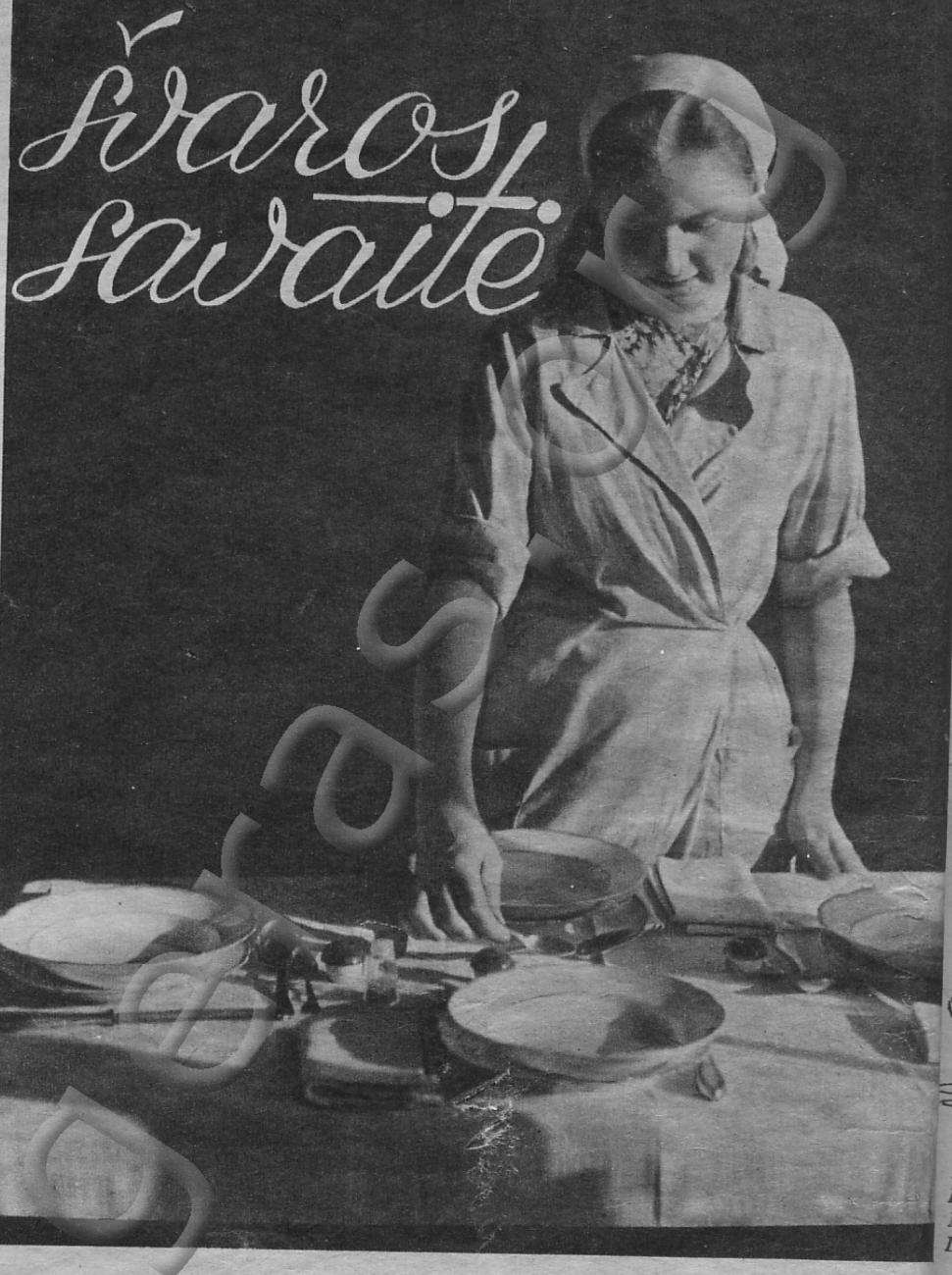
ŠIU METU

Kiekvienų metų pavasarį mūsų krašte ruošiama švaros savaitė. Ir kiekvienais metais tuo laiku per spaudą ir radiją pasipila eilė naujų raginimų, kad gyvenamam name, kituose trobesiuose ir kieme būtų švaru ir tvarkinga. Švaru ir tvarkinga ne tik raginamuoju metu, bet visą laiką.

Tiesa, gal tie rašiniai pasidarė kiek šabloniški, kai kam gal ir nesukelia skatinamujų akstinų, bet vis dėlto jie sudaro tam tikrą atgarsį ir švaros savaitės proga būna sunaikinta tūkstančiai ligų pradų, naujai pajudinti švaros ir tvarkos reikalai.

Šiais metais švaros savaitę ruošti ėmėsi iniciatyvos Žemės Ūkio Vadybos namų ūkio ir namų pramonės direkcija. Savaitę numatyta pravesti gegužės mėn. 3-9 dienomis. Tat dabar jau pats laikas pradėti tai savaitė ruoštis, kad iš jos mūsų visų sveikatai išeitų kiek tik galima didesnė nauda. Tai jau antra švaros savaitė karo metu, kada ji negali praeiti normalių ištaklių ir parenkimų sąlygomis. Šiais metais, kaip ir praėjusiais, tenka kiek galima daugiau spaustis ir ją pravesti iš vietinių ištaklių ir jėgų. Ir propagandinėmis priemonėmis ar tai lapeliais, paveikslais ar brošiūromis, dabar nėra galimybės pasibelsti į kiekvieno krašto gyventojo sodybą ir namus. Dabar reikia taip susitvarkyti, kad gyvas žodis stipriau paragintų ir i prasomą apsišvarinimo reikala aktyviau atsiliptų.

Iš šalies žiūrint į tokijų savaičių ruošiamą susidaro lyg ir nemalonus reikalas. Pirmu švaros savaitės proga išleidžiamu atsišaukimu lyg ir pasakoma, kad pas mus dar daug šioj srity reikia padirbėti ir priprasti. Argi taip iš tikruju yra? Būkime atviri — mūsų krašte yra namų ir sodybų, kurioms jokių priekaištų negalima padaryti, bet yra namų ir sodybų, kur turi neblogą prieglobstį šimtai ligų pradų. Todėl ir švaros savaitės reikalas nėra lygiai aktualus pirmuoje ir antruose namuose. Bet i ši apsišvarinimo reikala žiūrint iš mūsų tautos bendruju reikalų, reikia prisipažinti, kad dar daug yra darbo. Nereikia manyti, kad panašiu švaros savaičių neruošiama tuose kraštuose, iš kurių švaros palaikymo ir mes dažnai mokėmės ir tebesimokome. Ruošiamos jos ir ten. Sakysim man pačiam 1939 m. teko matyti Švedijoje skelbimo lentas, nukabinėtas skelbimais, raginančiais pagrindinai išvalyti kaminus, juos nu-

baštinti ir naujai peržiūrėti esamų atmatų duobių tinkamumą. Sakysim, ten jau nebuvo įrodinėjama, kad reikia tokias duobes iširengti. Lygiai ir mūsų gerai švarą ir tvarką palaikančią šeimininkę jau nėra jokio reikalo kėlbteti apie švaros reikalą. Ji tai laiko savaimė suprantamu dalyku. Bet nereikia manyti, kad ir ji per metus nebus kokio nors kampelio daugiau ar mažiau apleidusi. Todėl švaros savaitės nuolatiniai priminimai ir raginimai gali ir joje rasti naudingą atgarsį.

Visais laikais mes rūpinomės, kad mūsų krašte mažėtų mirtingumo procentas, kad auganti jaunoji karta būtų sveika ir patvari. Šiais karo laikais, kada mirtingumo procentas didinamas fronto ir užfrontės linijose, sveikatingumu tenka dar labiau rūpintis. Kiekvienas mūsų krašto miręs žmogus jau mums savaimė kelia mintis dar stro-

piau saugoti esamas gyvybes. Ir je švaros savaitę mums padės apsivalyti nuo tų visų ligas sukeliančių židinių. Pras kurie yra didžiausi mirimų kaltininkai, mes turėsime pripažinti, kad ne paprastai daug laimėjome. Normaliai laikais, kada kiekvienam daug prieinamiau apsirūpinti geru maistu, lengviausiai susirasti sanitariinių priemonių, tam tikrais atvejais dar ir galima atpirkti priešitaikančio nešvarumo ir netvarkingumų kaltes. Bet dabar, esant ribotiemis gausumams, i ši pagrindinį žmogui švaros ir tvarkos reikala reikia atkreipiau daug aktingesnį dėmesį. Todėl ir ši metų švaros savaitę ruošiant, kiekviename, gyvenančiam kaime ir mieste, reikia sąžiningai patikrinti visus galimus, kad mūsų pačių palaikoma švarnekenktų nei mums, nei mūsų aplinkumoj gyvenantiems kaimynams.

B. G.

NAUJOJI SODYBA

“SVARI DAINELĖ”

20M
4:

Aš gerbiu mergytę žvalią,
Linksmą, darbščią, nesnaudalę,
Nesibaikančią darbų,
Lakstančią visur žaibą.

Myli švarą ji ir tvarką,
Turi būdą gyvą, smarkų,
Nuotaikos pilna smagios —
Aš tik žiūriu ir džiaugiuos.

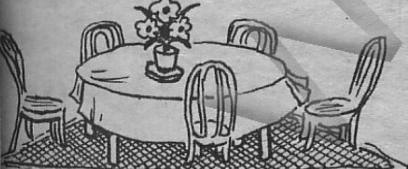
Prašom tik pasižvalgyti:
Sužavés jus ta mergytė;
Pasisitikus tarpdury,
Besiypsanti, švari.

Va, jos kasos sušukuotos,
Žvilga, spindi netaukuotos
Nusiprausus jি baltais,
Apsirėdžius paprastai.
Ji švarutė, nesustirus
(Kaip už tai jos nepagyrus!)
Dirba, pluša su daina
Nuotaikos giedrios pilna.
O dabar prašau i eilę:
Iškilą darysim dailią —
Eisime į jos namus
Šviesius, triskančius, linksmus.

Še, ir mūsų valgomasis.
Ko stebiesi, gerbiamasis?
Koki dyvų pamatei,
Kad akis taip pastatei?
Kas čia tokio, jeigu stalą,
Kai pavalgo, tuoju nuvalo,
Dengia stalendengie dailia,
Ir papuošia dar gėle!
Cia paslysti nėr pavoju,

Kaulų nemeta po kojų —
Ko gi spoksai į grindis,
Neks tau kojų nekludys!
Juk maža taip pat naujienu
Ir grindis pašluot kasdienę,
Kas šeštadienį išplaut,
Langų stiklą paskalaust?
Valgomasis sutvarkytas.
Geras buvo apetitas.
Pasisitiprinės skaniai
Sek toliau paskui mane.

Prašom tik valyti kojas,
Nes su tokiom įklampoju.
Bus tik gėda tau pačiam,
Nepritinka tai svečiam!

Na, pradēsim nuo virtuvės.
Tamta dar tokio nebuvię?
Nieko nauja čia nėra,
Tik stropumas ir švara!

Vištų mes čionai nelaikom
(Nors iškepti jas pataikom!)
Nerauginam pamazgų,
Ot, virtuvėj ir smagu!

Nieks pas mus čia nesimėto,
Viskas turi savo vietą:
Indai spintoj sukrauti,
Tviska, blizga išplauti.

Šepečiai už pečiaus tvarkos,
Ant kabliukų samčiai, tarkos.
Kaba čia taip pat druska —
Kur pažiūri, ten tvarka.

Šioj spintelėj stovi maistas,
Kaba ten kita su vaistais.
Kvepia prieskoniais skaniais —
Ak, kaip gera man čionais!

Vaikštai tujen po virtuvę,
Kažkas kutenai liežuvį
Noris valgius imt skaičiuot,
Šeimininkę išbučiuot!

Kur švariai virtuvę laiko,
Ten gamina valgi sveiką —
Paprasčiausia tai tiesa,
Aiški, kaip dienos šviesa.

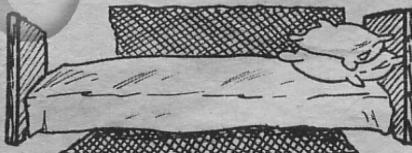
Puikiai tau virtuvę sekės,
Džiaugėsi širdis ir akys,
O dabar prašau toliau,
Pamatysi dar dailiau!

Tu ir vėl nustebės stovii?
Ko taip žiūri į palovę?
Apsivils akis smalsi —
Tu čia nieko nerasi!

Mėystam patalą mes švarų:
Duoda poilsį jis gerą,
Puikiai saugo nuo ligų
Ir miegot jame smagu.

Daug šviesos čia, daug čia oro
Čia tinklų neraizgo vorai,
Nerasi čia ant grindų
Dulkiai, purvo ir šiaudų.

Išeini kieman tu ryta
Ant smėliuko pabarstyto
Ir čionai aplink švarą,
Ner šiukšlynų, stagaru.

Nusiprausės ir pavalgės,
Griebi tu smagiai už dalges
Pailsėjės taip stipriai
Pradalgę kerti vikriai.

Mėgstu aš mergytę žvalią,
Darbščią, gyvą, nemiegale,
Žiūrinčią tvarkos, švaros,
Nuotaikos linksmos, geros.

Negaliu žiūrėti į liurbę,
Kur tik tau panosėj burbia,
Nesiprausus purvina —
Šitokia man ne panā!

Ji sustirus, apsiblausus,
Susivélus, nesiprausus,
Juda kruta vos gyvai,
O aplink visur purvai.

Aš skelbiu švaros savaitę
Štai pažinai mergaitei,
O kai bus jinai švari,
Būsim mes ir jai geri!

Paukščių PERINIMA, PRADEDANT

Šis pavasaris paukščių perinimui yra labai palankus. Paukščiai dėti pradėjo gana anksti, taigi ir perėti pradės anksčiau negu vėlyvais pavasariais, todėl reikia tikėtis, kad pereklių netruks.

Viščiukų perykloje Panevėžyje visi viščiukai užsakyti

Jau balandžio mén. pradžioje Panevėžio perykla buvo surinkusi užsakymus išperinti 150.000 viščiukų. Daugiau viščiukų perykla išperinti negalės. Dėl to kas iki to laiko viščiukų neužsisakė, jų negalės jau gauti iš peryklos. Šiemet viščiukų perinimo darbas vyksta sekmingiau nei ankstybesniais metais.

Viščiukus perinsime namie

Didelei daugumai vištų laikytojų šiais metais teks viščiukus perintis namie. Ši darbą neatidėliokime. Ukininkams jis yra gerai pažįstamas. Miestiečiai apie tai nusimano mažiau. Svarbiausia yra nesivėluoti su perinimu. Visiems yra žinoma, kad ankstybieji viščiukai geriau auga ir greičiau pradeda dėti negu vėlybieji. Viščiukus geriausiai

tiktū perinkti balandžio ir ne vėliau kaip gegužės mėnesį.

Perinimui kiaušiniai

Pasirenkant perinimui kiaušinjus, pirmenybė visuomet tenka grynaveislėms vištoms. Mūsų krašte grynaveislės vištoms jau tiek plačiai yra paplitę, kad grynaveislės vištų kiaušinių perinimui gauti nebus sunku. Daugiausiai krašte yra paplitusi rodislandų veislė. Si vištų veislė tinka ir miestui, ir kaimui. Mažiau paplitusi yra leghornų veislė. Ji daugiau tinka kaimui. Perinkime tik vienos kurios veislės viščiukus ir neméginkime bandyti ant savo kailio viščiukus. Tai bus ir gražiau ir naudingiau. Kur netoli yra kontroliuojamas veislinių vištų ūkis, perinimui kiaušinių įsigykime iš tokio ūkio.

Mésinių paukščių perinimas

Mésinius paukščius verta auginti kaimie ir neverta auginti mieste, nes čia yų lesinimas yra perbrangus. Pats metas perinti ir mésinius paukščius. Ypač vertėtū šiai metai auginti daugiau žasiuku.

Apsitvarkykimė

Po tamšių žiemos mėnesių į pirkia švystelėja saulė. Varge mielas, kiek daug nešvaros ir netvarkos jos spinduliai parodo šeimininkui...

1. Žieminiai drabužiai jau atitarnavo savo laiką — vilnonėms pirštinėms, kokinėms, šalikams, kapišonams laikas keiliavti vasaros poilsio.

Surinkime juos, išskalbkime, sutaisykime ir sudékime saugioj nuo kandžių ir pelių vietoje. Koks džiaugsmas bus rudenį, kada randi juos sutvarkytus. Ten pat sudékime ir vilmonių siūlų likučius, likusius nuo žiemos mezgimų. Juk vasarą greičiausia jie nebus reikalangi ir tik métysis. Virbalai, kabiukai ir kit. irgi turi rasti sausą ir saugią vietą, kad rudenį netektu turėti reikalų su spekuliantais. Veltiniai, kiliošai ir kita žiemos avalynė taip pat negreit bus

reikalinga — negudru būtų palikti ja gyvenamuose namuose po kojomis maišytis.

2. Peržiūrėkime visas spintas, skrynilas, dėžes, stalčius. Laikui bėgant susirenka visokių nenaudingų, nereikalingų daiktų. Išrinkime ir sulikviduokime juos. Skudurai, jei jų negalima panaudoti namų reikalams, senas popieris, kaulai, gelžgaliai ir kit. turi rasti kelią į rinkimo punktus, kur jie bus perdirbami. Išaugti vaikų batukai ir drabužiai bus puiki Velykų dovana neturtiniam vaikučiu. Būtų labai egoistiška ir neprotinga laikyti tokius laiketus visai nenaudojamus, kai tuo tarpu yra tiek daug apiplyšusių, suvargusių vaikų. Dėl neprotingo taupumo nepalikime savo skryniose daiktų, kurie métosi ten jau keli metai tik dėl to, kad juos „gaila iš-

mesti“. Visas spintas iššluostykimė, ištieskime švarių popierių, drabužius išvédinkime, išdulkinkime, apsaugokime nuo kandžių.

3. Išvédinkime patalyne. I išplautus čiužinius prikimškime naujų šiaudų, gerai išdulkintas pagalves apvilkime švarais užvalkais. Apžiūrėkime, ar lovos plyniose nėra parazitų, kuriems tokiai atveju labai tiktu verdančio vandens šarmo, žibalo ar pan. priemonių ataka. Karšto šarmo prašyti prašosi taip pat pirkios sienos ir grindys.

4. I didiji pavasario skalbimą turėtamekti ne tik lovos ir kuno baltinių bet ir įvairūs lovų, langų, stalų užtiesmai, visa, kur gali būti ne tik aiškių dėmių ir nešvarumų, bet ir dulkių, susidėvėjimo. Lietaus vanduo, kurio dabar taip lengva gauti, suataups muilą, pilnai prūdai palengvins išplovimą, o saulė greitai išdžiovindama žlugta, padės greitai ir sėkmingai tą darbą baigti.

5. Virtuvės, sandelių, rūsio, klėties tvarkymas užims dar daugiau laiko. Tačiau nenorėkime tą laiką pataupyti paviršutiniškai dirbdamos. Toks paviršutiniškas tvarkymas vėliau pareikalaus žymiai daugiau darbo, o labai dažnai atneš ir nuostolių. Daug geriau darbar, kad nei daržų, nei lauko darbų netrukdo, paskirti pora dienų ilgiu negu prie šių pačių darbų grįžti tuomet, kada laukia kiti darbai.

Kad namų tvarka būtų labiau briginama ir saugoma, į tvarkymo darbą įtrakuime į kitus šeimos narius, ypačiai tvarkydamos kiemą. Tiesa, kieno tvarkymas jau būtų vyrų darbas, bet šeimininkės nurodymu, paprašytikrai neapseis. Kiemą nugrėbsti stiklus, indų šukes surinkti ir į žemėlapius užkasti bus labai malonus ir įdomus darbas vaikams. Porai vežimų žvyro akmenų iš laukų parvežti ir takeliuose jau ne visą kiemą išgristi, reikia vyriškų rankų. Šiaudinių pynių patalsai ir iš kartelių sukalti kojoms valgymui prietaisai yra mokyklinio jaunimo darbas, kuriuo jie mielai parodys savo manumą. Parvirste vartai, pakrypusi tvoros, vėjo sutaršyti stogai, irgi tūsulaukti darbščių rankų pagalbos. Viskos smulkmenos, kurios taip gražiai pordo šeimininko tvarkingumą ir rūpėtingumą, labai dažnai neraikalauja išdaug laiko, nei išlaikyti, o tik gero noro pasiryžimo, atsidėjimo, namų meilės.

Kaip labai brangi yra mūsų tėviškeriausia galėjome pastebeti tada, kai buvo pasikėsinta atimti iš mūsų žemės kai buvo pavojaus, kad ir mums, kai ir daugeliui, reikės aplieisti gimtajai iš stogės ir mirties laukti teks tolimesnė Sibiro taigose. Tada lengvai galėjome suprasti, kad mūsų namai ir žemės mums brangūs tiek pat, kiek gyveramas. Šita gimtinės meilė dabar turėja iškvėpti energijos ir jėgų nenuilstamai darbul, kuriuo tą tėviškę padarytų tvarkingą, švarią, vertą darbščios lietuvių vės, energingo lietuvio vardo.

O. Gratauskienė

NAUJOJI SODY

CUKRINIAI

Runkeliai

Su cukrum ar be jo?

Mes ir nebandysime nurodinėti, kad cukriniaus runkelius auginti yra sunau, negu auginti miežius arba bulves. Išsiūkiusios sunkumus patys ūkininkai žino geriau, negu bet kas kitas. Tačiau labai patartina kiekvienam ūkininkui gerai išsiaiškinti cukraus reikšmę karo metu.

Cukrus maistinas!

Cukrus negenda!

Gali turėti didžiulę cukraus atsargą, o tikt pats auginsi cukriniaus runkelius!

Šiemet bus vaisių, bus ir uogų — uodaugiausia jų turėsime konservuoti emai. Pagaliau, auginsi cukriniaus runkelius, galėsi prisigaminti sau sirupo iek tik patinka, o sirupas tinkta ir harneladui virti. Gerai įsidėmėk: gyvulinį produkty kitą žiemą tikrai bus naža, tai ne bauginimasis, o tikt nuo išspėjimas. Dėl to su cukrum ir jo sirupu užkonservuoti vaisiai, uogos ir et kai kurios daržovės bus tikras išanymas šeimai ir tautiečiams.

Žinokime, kad Vokietija valdo visą Europą, ten priauginama cukraus užtekėnai, bet dėl transporto sunkumų mums cukraus niekas neatveš. Turime 3 cukraus fabrikus, tai ir parūpinkime jiems cukriniai runkeliai. Ar tai sunku padaryti? Penkiems tūkstančiams ūkininkų tai būtų neįmanoma, nes kiekviens turėtų auginti po ketvertą hektarų. Lenkiolikai tūkstančių ūkininkų tas būtų sunkoka, bet šešiasdešimčiai tūkstančių ūkininkų tas darbas jokių sunkumų esudaro! Iš tikrujų gali i cukriniai runkeliai auginimą gali ištraukti ir dvigubai tiek ūkininkų ir net daugiau.

Pirmučiausia cukriniaus runkelius turi auginti visi tie, kuriems tas yra pavesta.

Greta to, cukr. runkelius, nors ir mažame sklype, turėtų auginti beveik kiekvienas ūkininkas ir net mažas sklypininkas. Dėl aukščiau minėtos priežasties cukriniaus runkelius reikėtų auginti kaip daržovę; i juos turi atkreipti dėmesį visi tie, kurie šiemet negaus daržovių sėklų.

Pagaliau, tenka atkreipti dėmesį i tai, kad cukriniai runkeliai karo metu prasminga auginti ir pašarui. Ypač prasminga tiems, kurie turi mažai darbo rankų. Cukriniai runkeliai dvigubai maistingesni už pašariniaus runkelius, dėl to cukr. runkeliai reikia sėti beveik per pusę mažiau. Bus mažiau darbo lauke, bus mažiau vežiojimų, reikės mažiau kaupų. Cukriniai runkeliai rudenį nupenėsime kiaules, avis, — jie tiks pašarui ir visiems kitims gyvuliams. Dėl to jei tik gausi cukr. runkeliai sėklų, būtinai jų ir pasék.

Europos gyventojai karo metu gausiai persimeta i cukriniai runkeliai auginimą pašarui, — i tai reikia atkreipti dėmesio ir mūsų krašto gyventojams.

Nereikia nutylėti tos aplinkybės, kad cukriniai runkeliai gerau uždera tik gausiai i trėštą žemę; jie mėgsta ir rūpestingą priežiūrą. Tai nepaslaptingis. Riesta su trašomis ir su darbo rankomis. Bet už tai būkime išradinėti: auginkime mažais sklypais, bet už tai visi! Tlk tuomet būsime tikri, kad kitą žiemą maitinsimės ne blogai, nes turėsimė cukraus arba sirupo.

Be to, neturime užmiršti, kad tie cukriniai runkeliai plotai, kurie yra nustatyti pagal sutartis, besąlginių turi būti užauginti ir jų derlius pristatyti cukriniai runkeliai fabrikams.

Kada ir kaip sėti cukriniaus runkelius

Cukriniai runkeliai, kaip ir visų augalų, geras derlius priklauso ne vien tik tuo gausiai i trėstos dirvos, bet ir nuo augybės įvairių kitų aplinkybių. Kas ralaikėsis bandymo ūkuose, tas galoje pamatyti, kad toje pačioje vienodai i trėstoje dirvoje cukriniai runkeliai gula labai nevienodai. Pasiteiravus toje nevienodumo priežasčių sužinai, kad, vyz, vienas laukelis buvo pasėtas vėju, kitas anksti, vienas išretintas pirkiai, kitas paskiau ir t. t. Be kitų aplinkybių, veikiančių cukriniai runkeliai derlius, nemažos įtakos turi sėjos laikas ir būdas. Kadangi Ž. U. Tyrimo įstaiga šioje srityje per metų eilę yra

atlikusi gausius mūsų salygas atitinkančius tyrimus, tad apie tų tyrimų rezultatus, kaip apie patikimiausią mūsų krašto ūkiams medžiagą, čia trumpai ir pakalbėsime. Ypač i šiuos dalykus turėtų atkreipti dėmesį naujieji augintojai, kurie dar neturi didelio pavyrimo.

KADA SĒTI?

Pilnai augalams subrėsti reikia tam tikro dienų skaičiaus, kuris vadinas vegetacijos periodu. Cukriniai runkeliai vegetacijos periodas yra apie 160—180 dienų. Vadinas, tokį dienų skaičių cukriniai runkeliai turi išbūti lauke, iki jie

pasieks reikiamą subrendimą ir cukrinium. Kadangi rudens dienos pas mus yra trumpos, labai dažnai lietingos ir šaltos, tai svarbu cukriniaus runkelius paseti kiek galima anksčiau, kad jie ilgesnį laiką galėtų naudotis šiltu oru ir saulės šviesa. Šviesa ir šiluma padeda cukriniam runkeliam sukaupti kuo didžiausią maistinę medžiagą kiekį ir pasiekti didelių svorių. Todėl cukriniaus runkelius reikia sėti anksti pavasarį, kada žemė pakankamai išyla ir tiek pradžiūsta, kad galima ją paruošti. Šitoji sėja sutampa su avių sėja, kuri būna gale balandžio ar pradžioje gegužės mėnesio. Ž. U. Tyrimo įstaigos cukriniai runkeliai sėjos laiko bandymuose gauti tokie rezultatai:

pasėjus tarp balandžio mėn. 25 d. ir gegužės 5 d. iš 1 ha gauta šaknų 354,2 dv. cnt

pasėjus 10 dienų vėliau iš vieno ha gauta šaknų 328,5 dv. cnt

pasėjus 20 dienų vėliau iš vieno ha gauta šaknų 290,3 dv. cnt

Iš šių skaičių matyti, kad nutęsus cukriniai runkeliai sėja iki gegužės mėn. galo, derlius gautas apie 64 dv. cnt mažesnis. Cukraus iš tų runkeliai taip pat pagaminta mažiau apie 13 dv. cnt Lapų svorui sėjos laikas didesnės įtakos neturėjo. Pažymėtina, kad visai panašūs bandymų rezultatai gauti ir Latvijoje.

KAIP SĒTI?

Pirmiausia kyla klausimas: sėti lygioje dirvoje ar ant vagučių. Pradedantieji cukriniai runkelius auginti ūkininkai dažniausiai juos sėja ant vagučių. Taip jie ipratę daryti su pašariniais, todėl šis būdas jieems atrodo patogiausias. Tačiau senieji augintojai sėja cukriniaus runkelius lygioje dirvoje ir jų gaunami derliai yra visai geri. Savaimė suprantama, kad lygioje dirvoje cukriniai runkeliai sėjami mašinomis, kurios sėdarbą atlieka žymiai greičiau ir geriau.

Cukriniai runkeliai sėti ant vagučių apsimoka šiais atvejais: 1. kada neturiame sėjamos mašinos, 2. kada dirvos yra šlapokos ir šaltos, 3. kada jos suartos sekliai ir be pagilintojo ir 4. kada mėšlas cukriniam runkeliam krečiamas pavasarį. Visais kitais atvejais cukriniai runkeliai geriau sėti lygioje dirvoje, panaudojant šiam reikalui sėjamas mašinas. Ž. U. Tyrimo įstaigos bandymų duomenys parodė, kad sėjos būdas — lygioje dirvoje ar ant vagučių — derliui didelės įtakos neturi. Sėjant vienu iš kitu būdu derliai buvo gauti beveik visiškai vienodi. Lygioje dirvoje šiek tiek geriau derėjo sunkiosse žemėse, o ant vagučių — lengvesnėse.

I klausimą, kaip geriau sėti — mašinomis ar rankomis, neabejotinai ten-

Ir vėl tie cukriniai runkeliai

1. Kam cukriniai runkeliai reikalingi? Pirmiausia jie yra reikalingi kaip tiesioginė žaliai cukrui gaminti. Cukrus yra vienas iš reikalingiausių maisto produktų, dėl kurio vertės nė vienas neabejoja. Cukraus karo metu iš niekuri nekas neatveš. Tad kiek jo pāsigaminsime, tiek ir turėsime. Be to, jeigu cukriniai runkeliai būtų suvartojomai pašarui, tai jų pašarinė vertė iš to paties ploto būtų 4—5 kartus didesnė už pašarinį javų vertę ir apie 1,5—2 kartus didesnė už bulvių ir pašarinį rukelių vertę.

2. Kur sėti, jei dirva iš rudens neparuošta? Jeigu cukriniam runkeliams nebuvu rudenį išvežtas ir apartas mėšlas, tai tą galima padaryti dabar, pavasarį. Šiuo atveju geriausiai tinkamarklių mėšlas, kuris išvežamas kiek galima anksčiau ir negiliai apariamas. Pasirenkant pavasarį dirvą, geriausia cukriūs runkelius sėti po daržovių, bulvių ar šakniavaisių. Kadangi cukriniai rukelių plotai paprastai numatomi nedideli, tai jiems vietas užkyje visada susiras.

3. Kur gauti trąšų? Pagrindinė cukriniai rukelių trąša yra mėšlas. Dabariniu metu ypač didelės reikšmės turi jame esąs fosforas, nes fosforinių trąšų nusipirkti nebus įmanoma. Kalio ir azotinių trąšų (nors ir riboti klekiai) cukriniai rukelių augintojams yra paskirta, ir, gavę iš fabriko augintojo knygeles, galės trąšų nusipirkti kooperatyvuose.

4. Trūksta darbininkų ir darbo įrankių. Šis klausimas yra opus ir rimtas. Tačiau, palyginti, nedidelis cukriniai rukelių plotas užio darbo jėgos klausimo negali nulemti. Šis reikalas liečia visus ūkininkus ir visą žemės ūki. Todėl jeigu bus surasta pakankamai darbo jėgos kitoms užio darbams, užteks jos ir cukriniam rukeliams. Tuo la-

biau, kad čia darbai pasiskirsto per vius metus ir nereikalauja vienu momentu tokio jėgų įtempimo, kaip, pav., javų valymas. Klimatinės sąlygos taip pat žymiai mažiau teturi įtakos.

Kai kuriuos darbo įrankius, ypač rankinius kaupukus, galima pasigaminti namie. Stambesnių įrankių, kaip, pav., purentuvų ir rautuvų žadama daugiau ar mažiau atgabenti iš Vokietijos.

5. Neapsimoka. Ši klausimą šiandien būtų galima daug kur patiekti, ypač jeigu imsime būtino reikalingumo produkty arba prekių kainas lyginti su mažiau reikalingu arba gausiau pagaminamų reikmenim kainomis. Tačiau dabartinėse sąlygose reikia kelti ne pelno, bet būtinumo ir svarbumo klausimą. Ten, kur reikalas liečia krašto gyventojų išsimaitinimą ir sveikatingumą, neturėtų būti keliamas klausimas, ar uždėtoji prievolė bus pelninga, ar ne.

Žinoma, daugelis pasakys, kad dovanų karalius jau yra miręs. Ūkis negali juk kasmet gaminti ir verstis su nuostoliais. Tada jis sunaikintų pats save. Tačiau cukriniai rukelių augintojams šitoks „susinaikinimas“ negresia. Čia gali būti tik didesnio ar mažesnio pelno klausimas. Ir stai kodėl.

Už cukriniai rukelių vieną dv. centnerių mokama apie 3 R. markes, už kiekvieną 10 dv. ctns bus duodama 6,7 kg cukraus, nuo pristatyto rukelių kiekio augintojai gauna nemokamai 40% išspaudų, 15% melasos ir 7% kalkių purvo, už tolimesnį gabenimą mokami specialūs važmos priedai, augintojai tam tikru santykliu atleidžiami nuo bulvių ir avižų pristatymo prievoles, duodama išimtinė teisę nusipirkti mineralinių trąšų ir borakso, nemokamai parūpinama cukriniai rukelių sėkla. Sudékime visa tai į krūva ir, paskaičiavę vieno ha derlių, palyginkime su

ka atsakyti — mašinomis. Ne tik eiliūs, bet taip pat rankinės ir kitokios sėjamos mašinėlės turi nemaža pirmenybių prieš sėjimą rankomis. Tačiau turint galvoj, kad šiai metais daugelis augintojų sės tik nedidelius cukriniai rukelių plotus, o taip pat ne visi šiose kias ar tokias sėjamas mašinas turi, tai vis dėlto atrodo, kad didesnę rukelių dalį prisieis pasėti rankomis. Todėl plačiau nekalbėdami apie sėjos eiga mašinomis, trumpai sustosime ties rankiniu sėjos būdu.

Rankomis dažniausiai sėjama ant vaigučių, tačiau galima sėti ir lygioje dirvoje. Pats sėjimo darbas taip atliekamas: smailiu kuoliuku ar ant koto uždėta trikampe lentele išilgai vagų padaromas tiesus ravelis, i kurį ištisai, maždaug per porą pirstų viena nuo kitos, beriamos sėklas. Išberta sėkla grėbliu užverčiama žemėmis ir antra jo pusė žeme suspaudžiama. Labai naudinga vagutes tuo pasėjus privoluoti lengvu mediniu volu, o po to jų paviršių iki pusės ar vieno centmetro gylio grėbliu vėl supurenti.

Daugelis augintojų rankomis sėdami cukrinius rukelius taip daro: ant vagutės viršaus maždaug per sprindį viena nuo kitos padaro duobutes, i kurias įberia po keletą sėklų ir duobutes vėl užverčia žemėmis. Taip, girdi, esa patogiai sėti ir vėliau žymiai lengviau retinti. Tačiau, iš tikrujų taip daryti jokiui būdu negalima, nes vienam lizdui nedugus arba jį išgadinus kenkėjams sprakšių ar karkvabalių lervoms, dirvoje lieka tuščios vietas. Būna dar blogiau, kada lieka išgadinti keli lizdai iš eilės.

Cukrinius rukelius pasėjus, reikia atidžiai žiūrėti, kad jie neuždžiūtų. Jeigu po smarkaus lietaus dirvos paviršiuje susidaro pluta, ją reikia tuojo pradžiūvus supurenti, nes kitaip rukeliai blogai dygsta ir žymiai nukenčia į derlius. Apskritai, dirvos purenimas ir piktoliu naikinimas yra pats pirmutinis darbas, kuris prasideda cukriniai rukelių sėjai užbaigus.

Agr. J. Lūža

javais ar bulvėmis. Pamatysime, kai pats didžiausias spekuliantas buvo nustebintas. O čia juk dar nepriskirti cukriniai rukelių lapai su galvulmis, kurių vertė atitinka pašarinų rukelių vertę. Taip pat nekreiptas dėmesys į tuos rukelius, kuriuos kiekvienas ūkininkas kasmet sunaudoja savo rūmu reikalams.

Peržvelgus svarbesniuosius klausimus, dėl kurių daugelis ūkininkų cukriniai rukelių nenori auginti, jie nurodo tokie nejievikiams ir balsūs, turint galvoj cukriniai rukelių reikšmės užio atžvilgiu, daugelis čia siūlyti minėtų priežasčių pasiodys ir nevis pateisinamos.

J. Karkluva

„Naujosios Sodybos“ konkursai

Naujosios Sodybos redakcija, norėdama praplatinti savo bendradarbių skaičių ir paskatinti naujas kūrybines jėgas, skelbia konkursą parašyti novelės eileraščiui iš mūsų kaimo buities, išgavimui, nuotaikų ir pan.

Novelė pageidautina neilgesnė kašesių mašinėlė rašytų puslapių.

Ivertintoms novelėms nustatytos šių premijos:

I premija	Rm. 1500.
II	" 1000.
III	" 500.

Eileraščių premijos:

I premija	Rm. 1000.
II	" 500.
III	" 300.

Be to, Naujosios Sodybos redakcija norėdama papuošti viršelinius puslius ir turini meninėmis nuotraukomis vaizduojančiomis gražią Lietuvos gamta ir ūkio darbus daržuose, soduose, bitynuose, paukštynuose, laukuose, pan., bei šių darbu aplinką ir vaisiskelbia foto konkursą.

Ivertintoms nuotraukoms skirtos šios premijos:

I premija	Rm. 700
II	" 500
III	" 300

Pateiktieems kūriniam išvertinti sudarytos jury komisijos iš tų vyčių žinovų.

Visus darbus reikia atsiųsti N. Sodybos redakcijai uždaruose vokuose išrašytais ant jų slapivardžiais iki šių rugpiūčio mėn. 1 d.

Konkursui pasibaigus ir autorui nepremijuotus darbus per mėnesį dlesius, redakcija pasilieka sau tejuos panaudoti, sumokant nustatyta norarą.

Smulkiai apie konkursus galima žinoti Naujosios Sodybos redakcijai Kaunas, Kęstučio g-vė Nr. 15, tel. 22124.

NAUJOJI SODYBOS
NA

Daržoves reikia sėti tik eilutėmis

Su daržovėmis visuomet būna daug darbo. Tuo tarpu šiuo laiku neturime atliekamų darbo rankų. Tad reikia stengtis, kad ijdėdami ir mažiau darbo gautume kiek galima didesnius daržovių derlius. Geriau išnaudojama sėkla ir mažiau būna darbo su daržovėmis tada, kai daržovės sėjamos eilutėmis.

Dar daugelyje mūsų daržų buvo galima matyti daržovės pasėtas pakrikai. Toks daržovių sėjimo būdas nėra geras dėl šių priežasčių: 1. Pakrikai pasėtos sėklas paprastai jakėjamos grėbliu ir dėl to nevienodai giliai išterpia į žemę. Dėl to sėkla nevieno laiku dygsta, o dalis likusios veik paviršiuje sėklas visiškai nedygsta ir tuo būdu žuva. 2. Pakrikai pasėtų daržovių negalima kaupoti, tad kaupiamosios daržovės išauga daug menkesnės vertės. 3. Daržovių priežiūrai negalima panaudoti įrankių, tad purenimo ir ravėjimo darbus tenka atlikti veik plikomis rankomis. Dažnai šiam tikslui tada vartojamas tik kitiems reikalams netinkamas senas peilis. 4. Pakrikai pasėtų daržovių, iki jų sudygę daigeliai pakankamai sustiprėja, negalima nei purenti, nei gerai išraveti. Dėl to po pirmo liečiaus susidariusi pluta trukdo daržovėms augti, o vėliau jaunus daigelius stebia plikžolė. Nepurenant plikžolės taip greit suauga, kad vėliau rankomis jas išrauti būna labai daug darbo. Dėl šios priežasties daržai dažnai ir lieka apaugę plikžolėmis.

Turint galvoje šiuos visus pakrikos

sėjos nepatogumus, reikia nuo jos atsisakyti ir šiai metais daržovės sėti tik eilutėmis. Net daigams auginti sėkla turėtų būti sėjama tik eilutėmis.

Pas mus didesnius derlius duoda au-ginamos lysės daržovės. Lysės turėtų būti daromos 1 m platumo ir neaukštos, kad jose žemė nebūtų perdaug džiovina-ma. Pavasarį daržus reikia vengti arti, geriau dirbtį akėčiomis, drapaku ir pan. įrankiais. Mažuose daržuose žemė kiek pajudinti daržo šakėmis. Ežias geriausiai padaryti naudojant kaupiku. Išakétame darže tarpežiu vietose kaupiku išvaromos vagos, o vėliau nuo ežios kraštų žemė kiek patraukiama į vidų grėbliu. Neturinti kaupiko, tarpežiai padaromi plūgū. Ežių suarti plūgū nerelkia, nes tuo būdu jas darant perdaug džiovinama žemė, ir be to, ežias išgrēbsti būna daug darbo.

Daržovės gali būti sėjamos skersai ar išilgai ežios eilutėmis. Burokėliai, morkos, petruškos, ridikėliai, ridikai, špinatai ir panašios daržovės sėjamos sker-sai ežios eilutėmis. Dažnai skersai ežios eilutėmis sėjamos pupelės ir žemėjei daržo žirniai. Agurkai aukštieji daržo žirnai ir pan. daržovės sėjamos išilgai ežios.

Daržovių sėklai sėti griovelai padaromi trikampiu kaupuku. Kai sėjama į sausą žemę, pirma padarytus griovelius reikia gausiai palieti, o tik tada sėti daržovių sėklą. Pasėta sėkla griovelį kraštų žeme užzeriama ranka ar

grėblio nugarele. Kai sėkla užtaisyta, žemę reikia suspausti grėblio nugarele ar suvoluoti mediniu nesunkiu voletiu.

Eilutėmis pasėta sėkla dygsta vienodai, nes ji vienodai giliai patenka į žemę. Tik pradėjus sėklai dygti, jau galima žemę purenti pirštuotu kaupuku, nes tuoju būna žymios elucių vietas. Dažnai purenanti naikinamos vos be-dygstantčios plikžolės, tarp jų negali išigalėti, be to, neleidžiamą žemei išdžiūti ir tuo būdu drėgmė sutaupoma daržovėms. Kadangi plikžolės purenanti sunaikinamos mažos, tai ravėjimo darbų, daržovės sėjant eilutėmis, būna labai mažai: tenka išrauti tik pačiose eilutėse išaugusias plikžolės. Eilutėmis pasėtas daržovės labai lengva kaupoti. Kaupimui vartojamas trikampis kaupukas; lygiai tokis pat, kai ir grioveljams sėklą sėjant padaryti. Daržovių purenimas, ravėjimas ir kaupimas yra patys pagrindiniai jų priežiūros darbai. Daržovės pasėjus eilutėmis, šiuos darbus galima atlikti su įrankiais, tarp šiuo būdu darbas žymiai pagreitintamas. Pagaliau eilutėmis pasėtas daržovės daug lengviau ir nuimti, nes taip pat galima panaudoti įrankius: pav., morkoms, petruškomis, ridikams ir pan. iš žemės iškelti lengvai galima panaudoti daržo šakes.

Iš viso to matome, kad iki šio laiko dar daugelyje daržų naudota pakrika daržovių sėja yra visiškai nepateisina-ma, tarp nuo jos reikia atsisakyti ir vi-sas daržovės sėti tik eilutėmis.

Boraksas cukriniams runkeliams

rūkštėsne dirvoje, nors tai būna rečiau.

Trešiant cukr. runkelius boraksu, negalima jo išstirptyti vandenyn, o paskui tame tirpiny mirkyti runkelių sėklą. Mirkant cukr. runkelių sėklą borakso tirpiny, ji pasidaro nedaidi. Geriausia boraksą sumaišyti su zuperiu ar kalio druska ir išbarstyti prieš cukr. runke-lių sėja. Jei prieš sėjā boraksas neiš-barstyta, galima ji išbarstyti vėliau su salietra. Barstant su salietra apie kiek-vieną runkelį, hektarui borakso pakanka 5–10 kg. Dar galima boraksą maišyti su sausu smėliu ar sausom piuve-nom. Su amoniakinėm trąšom (sieros rūkštis amoniakas, Leuno salietra, amonio salietra) borakso maišyti nega-lima.

Seniau cukrinė runkelių augintojai boraksu būdavo aprūpinami kiek reikiant ir nemokamai. Dabartiniu metu, siaučiant karui, to padaryti negalima, nes nėra galimybės borakso iš svetur atsigabenti. Tačiau šiek tiek borakso dar yra likę visuose cukraus fabrikuose ir kai kuriuose kooperatyvuose iš

ankstyvesnių metų ir jis cukrinė runkelių augintojams bus parduodamas už pinigus. Borakso kaina nustatyta 40 pfenigų už 1 kg.

Ypač turėtų borakso pasistengti nu-sipirkti sunkesnių žemės cukrinė runkelių augintojai, pas kuriuos šerdies ir lapų puvynys anksčiau jau yra pa-sirodės. Taip pat boraksas yra būtinai reikalingas sėklas augintojams tiek pa-sodams tiek ir sėklojams patrėsti. Todėl sėklas augintojai turi pirma ele juo apsirūpinti. Kadangi borakso vi-siems augintojams neužteks, tai tie augintojai, kurių žemėje sausas šerdies ir lapų puvynys kasmet pasirodo, turėtų jo nedelsdami nusipirkti. Būtinai reikalingą borakso kiekį cukraus fabrikai rezervuos tiek sėklas auginto-jams.

Sia proga pažymėtina, kad pirkti didesnius borakso kieklius, negu čia nurodyta nėra jokio reikalo, nes praktika rodo, kad beriant į hektarą 20 kg ir daugiau borakso, jis neigiamai veikia runkelių derlius.

Daržovių auginimas

Ankstyvesniuose „Naujosios Sodybos“ numeriuose mes jau nekarta esame rašę apie reikalą šiai metais auginti daugiau daržovių. Dabar nors trumpai paminėsime apie atskirų daržovių auginimą ir priežiūrą.

Valgomieji burokėliai. Valgomieji burokėliai paprastai auginami iš sėklų, bet šiai metais, taupant sėklą, juos reikėtų auginti iš daigų. Todėl sėklas reikia pirmiai paseti rasodininko, o tik vėliau, daigams paaugus, juos sodinti į daržą. Auginant valgomuosius burokėlius iš daigų, jų sėklas reikia per puše mažiau negu sėklą sėjant tiesiai į dirvą.

Valgomuosius burokėlius nereikia stengtis užauginti labai didelius, nes tik vidutinio didumo burokėliai yra skanūs ir sultingi. Todėl, jei jie sėjamai eilutėmis tiesiai į daržą, tai darant paskutiniu praretinimą, daigas nuo daigo paliekamas kas 8-10 cm. Priešingai burokėliai užauga per dideli. Šią aplinkybę reikia turėti galvoje auginant burokėlius ir iš daigų.

Valgomosios morkos. Morkoms geriausiai tinka lengvos molynės, smėlynės ne per daug drėgnas juodžemis. Sunkiose ir per daug drėgnose dirvose, jos plysta, ima pūti, ir apskritai būna menkesnės vertės. Morkos šalnų nelabai bijo, todėl jas patartina paseti kiek galima anksčiau. Paprastai morkos sėjamos balandžio mén. vidury, bet jų sėja gali užsitempioti iki gegužės mén. vidurio. Sėjamos eilutėmis kas 30-40 cm. Jei tarpu purenimas atliekamas rankiniai išrankiai, pilnai užtenka 30 cm protarpio. Lygiam sėklų pasėjimui sėklas sumaišomos su smėliu. Nepatartina sėklas paseti per tankiai. Šimtui kv. metrų pakanka apie 50 g sėklų.

Greitesniams sėklų dygimui, patartina sėti daigintas sėklas. Morkos sudygsta gana negreit. Neretai praeina 14-20 dienų. Todėl reikia dirvas per tą laiką neužleisti piktžolėmis.

Jauni daigai retinami keleta kartu. Gero derliaus galima tikėti tik gerai morkas išretinus. Paskutinį kartą morkos retinimos taip, kad morka nuo morkos nebūtų arčiau kaip 5-8 cm. Paūgėjusias isretintas jaunas morkas jau galime vartoti maistui.

Ridikėliai. Ridikėliai užauga labai greit. Nuolat sėjant galima jų turėti visą laiką, iki prasideda vasaros karščiai. Sėjami eilutėmis pavasari, kai tik pradžiusta žemė lysėse. Lysėje darome eilutes ir sėkla beriama taip, kad grūdas nuo grūdo kristų per 1 cm.

Esant sausam orui reikia palaistytį vandeniu ir žiūrėti, kad neapželptų piktžolėmis. Po 5-6 savaičių ridikėliai užauga tokio didumo, kad juos galima vartoti maistui. Perauge ridikėliai išpursta ir mažiau tinka valgini.

Ridikėlių auginimas mažai skiriasi nuo ridikelių. Jų sėkla sėjama lysėje penkiose eilėse ir vėliau daigai praretinami kas 5-6 cm.

Griežčiai. Griežčiai, kaip ir kopūstai, auginami daigais ir jų sėkla sėjama tuo pat metu. Kad rasoda užaugtų tvirta, ją

neretai der persodiname rasodininke. Užaugę daigai sodinami kas 30-35 cm atstume. Pasodintus daigus reikia ilgesni laiką laistyt. Vėliau naikinamos piktžolės, purenama žemė ir apkaupiamos.

Ropės. Ropės auginamos iš sėklų. Geriausiai joms tinkta smėlingi priemoliai, bet lietingesniais metais užauga ir sunkiose molynėse. Atskirų veislų reikavimai žemės atžvilgiu yra gana įvairūs.

Ankstyviasias veisles sėjama kaip tik atsyla žemė; vėlyviasias veisles galima sėti net birželio mén. pabaigoje. Ankstyvųjų veislių sėklas sėjamos eilutėmis kas 10-12 cm.; vėlyvųjų — rečiau.

Petruškos. Petruškos auginamos dėl šaknų ir lapų. Jos reikalauja šiltos vietas ir drėgnos žemės. Sunkios molynės ir labai sausos smėlynės petruškoms nėtinka.

Petruškų sėklas dažnai sudygsta tik po 3-4 savaičių. Todėl jų sėklas reikia sėti kiek galima anksčiau. Patartina sėklą prieš sėjant sudaiginti. Šiaip petruškų sėja ir auginimas nesiskiria nuo

valgomųjų morkų auginimo, todėl atskirai apie jas nekalbésime.

Svogūnai. Svogūnai auginami šiltoje iš pakankamai drėgmės turinčioje dirvoje. Žemė turi būti derlinga, lengva ir gerai praleidžianti vandenį. Molio juodžemis ir lengvos molynės su gerai praleidžiančiu podirviu laikomos geriausios svogūnams žemės. Nors svogūnai ir reikalauja derlingos žemės, tačiau nesupuves mėšlas jiems nepatinka. Todėl svogūnai sodinami antrais metais mėšlu trečioj dirvoje.

Auginant svogūnus iš daigų, sėklas sėjamos inspekte. Daigai į daržą sodinami tuo metu, kai nėra pavasario šalnų pavojaus, kas pas mus būna antroje gegužės mén. pusėje. Tuo metu svogūnų daigai turi turėti po 3 laiškelius. Daigai sodinami į lysves arba lygioje vietoje eilutėmis per 12-18 cm ir daigas nuo daigo per 9-13 cm. Dirbant rankiniu planetu protarpiai tarp eilučių pailekami kas 30 cm. Be to, svogūnai galiai būti auginami iš svogūnių ir iš galvelių jų dalijimosi keliu. Pastarasis auginimas vadinamas dar „bulviniu“. Abu šie auginimo būdai yra gerai žinomi, todėl čia apie juos nekalbésime.

Kaip tręsti avietes

Naudingas ir tikslus trėsimas bus tik tada, kada vartojamos trašos ir trėšimo būdas atitiks biologinius trėšiamų augalų reikalavimus.

Aviečių šaknys daugiausia telkiasi 20-40 cm gilumo žemės sluoksnyje. Avietės gamtoje daugiausia sutinkamos humingose, juodžemiu turtingose miško žemėse. Apskritai, avietės gerai tarpsta tose vietose, kur yra pakankama humaus atsarga. Todėl laiks nuo laiko arą aviečių patariama patrėsti 1-2 dv. c. gerai perpuvusiui mėšlu arba geru kompostu.

Avietės yra rūgščios žemės augalas. Taigi visos rūkšciai veikiančios trašos aviečių trėsimė turi pirmenybę prieš šarminges trašas. Pv., sieros rūkštis amoniakas bandymuose davė geresnių rezultatų už natrio ir kalkių salietra. Todėl ir su aviečių kalkiavimu reikia elgtis taip pat atsargiai. Jeigu žemė yra labai rūkšti, tai kalkes patariama

* Lietuvos Cukrus išleido dipl. agr. J. Lūžos paruoštą brošiūrą „Ką turi žinoti cukrinii runkelių augintojas“. Ši knygutė visiems cukrinii runkelių augintojams dalinama nemokamai.

* Turimomis žiniomis, cukrinii runkelių derliui nuimti bus gauta iš Vokietijos 2000 rautuvų. Be to, Lietukis jau yra gavęs 5000 štukų planetu-purenčių, kurie ūkininkams skirtomis per apskričių agronomus.

* Cukrinii runkelių augintojams už rudenį pristatytius cukrinius runkelius bus išdalys daugiau kaip 25.000 kg cukraus. Taip pat nemaža cukraus gavo cukrinii runkelių sėklas augintojai.

išberti prieš avietes auginamiems augalamams, apskritai, prieš porą metų pries aviečių sodinimą.

Avietės nemégsta per didelės mineralinių trašų dirvoje atsargos, ypač kalio. Avietės nepakenčia chloridui turinčiu trašu, pv., kainito, 40% kalio druskos. Nuo minėtų trašų avietės suserga lapų parudavimo ir ügių džiūvimo ligomis.

Bandymuose ügių džiūvimo liga daugiausia pasireiškė tais atvejais, kai buvo trėsiama vienpusiškomis trašomis — kainitu ir 40% kalio druska. Priešgai, trėstant kalimagnėzija (Patentkali) ir sieros rūkšties kalio ši liga žymiai silpniai pasireiškė. Fosforinės trašos ypač superfosfatas veikia teigiamai.

Chloridų kenksmingumą ir atitinkamo vispusiško patrėsimo teigiamą veikimą ryškiai patvirtina Radisleben (Vokietijoje) atlikti aviečių trėsimo bandymai.

Bandymas atliktas su Preussen Lloyd George aviečių veislėmis. Avietės sodintos 1930 m. Bandymo laikas 1931-1941 m. Vienam ha vartotos trašų normos 80 kg N, 50 P 205 ir 200 kg K 2. Kalis pagal bandymo planą buvo dutas — sieros rūkšties kalio, kalimagnėzijos (Patentkali) ir 40% kalio druska pavadinamu. Dirvos reakcija buvo pH 6,3.

Iš bandymų rezultatų matyti, kad avietes reikia tręsti vispusiškai vengiai tokį trašą, kurios turi chloridą, kai ta 40% kalio druskos, kainito ir panašių jų vietoje vartoti kalimagnėziją arba sieros rūkšties kalį.

Per gausus aviečių trėsimas azotinėmis trašomis ir kalkinimais nėra pagardujamas. Avietėms tręsti vartojamais kompostas gali būti ir rūkščios reakcijos.

Ip. Štaragiai

Kaip tankiai sodinti pomidorus

Lietuvoje pomidorai buvo sodinami labai išvairiais atstumais. Vieni daržininkai juos sodindavo 100×50 cm., kiti 80×60 cm, dar kiti 60×40 cm ir pan. Negausioje daržininkystės literatūroje taip pat nurodomi gana skirtinių sodinimo atstumai: 70×70 cm, 110×60 cm ir net 110×80 cm. Iš to jau galima spresti, kad vienodo nusistatymo nėra. Tiesa, visur vienodais atstumais ir negalima sodinti, nes ne visur yra vienos augimo ir priežiūros sąlygos. Geresnėse dirvoose pomidorus reikia sodinti kiek rečiau, o blosesnėse tankiai, nes pastarosioms išauga mažesni augalai. Be to, sodinimo atstumai priklauso ir nuo priežiūros būdo; kur tarp pomidorų dirbama tik rankiniai irankiniai, ten juos galima sodinti tankiai, o kur dirbama arkliai, ten sodinami rečiau (bent tarp eilių turi būti didesni atstumai).

Eilė metų auginant pomidorus pastebėta, kad dažnai mūsų krašte jie sodinami perdaug retai. Literatūroje nurodomi atstumai tikrai yra per dideli, o taip pat nedaugelis daržininkų sodina tinkamais atstumais. Tuo tarpu retai pasodinti pomidorai užima dideli plotą, tarp reikių daugiau darbo jiems prižiūrėti, be to, pilnai neišnaudojama pati geriausia daržų žemė. Dalis įbertų trašu eina veltui, nes retai pasodinti pomidorai nepajęgia jų sunaudoti. Prie viso to iš ploto vieneto negaunamas tokis derlius, koki būtų galima gauti. Kad tankiai sodinami pomidorai duoda didesnį derlių, rodo ir bandymai. Pažydziu paimkime Sodininkystės-Daržininkystės Bandymų Stotyje 1941 m. ivykdytus pomidorų sodinimo atstumų bandymo duomenis.

Cia dar tenka pastebėti, kad 1941 metai pomidorams augti buvo labai nepalankūs. Labai velyvas pavasaris sutrukėdė pomidorus anksti pasodinti. Pomidorai i dirvą sodinami tik alyvai pradėjus žydėti, o minėtais metais alyva praeido tik birželio mén. 6 d. Po-

midorai i dirvą pasodinti birželio mén. 13 d. Daigams prigytį oras buvo palankus, bet vėliau visą laiką truko ir šilimos, ir drėgmės. Tuo tarpu liepos mén. pabaigoje ir rugpjūčio mén, pradžioje, kada pomidorai daugiausia noksta, buvo lietingas ir šaltas oras.

Dirva pomidorams augti buvo tinkama ir gerai išrešta, nors joje niekad daržovės nebuvu augintos. Vieta labai atvira, nė iš vienos pusės neapsaugota nuo vėjų, kas taip pat neigiamai veikė pomidorų augimą.

Bandymams naudota **Fillbasket** pomidorų veislė, kuri pasižymi dideliu derlingumu. Jos vaisiai gražūs, nuo nepalankių oro sąlygų mažai trūksta. Patys augalai išauga gana dideli, tat reikalauja palyginti dideliu atstumų.

Pomidorų daigai išauginti visiškai vienodose sąlygose, dirvoje visi pasodinti taip pat tą pačią dieną. Visi priežiūros darbai vykdysti tuo pačiu laiku, tomis pačiomis priemonėmis ir tuo pačiu būdu visuose sklypeliuose. Tik atskirų sklypelii pomidorai sodinti skirtinės atstumais, tat derliui galejo turėti ištakos tik sodinimo atstumai, o daugiau niekas kitas. Pomidorai sodinti šiai atstumais:

Tarpelių Daigai eilėse Pasodinta augalų				1 are
1	100 cm	50 cm		200
2	75 cm	50 cm		266
3	60 cm	50 cm		333

Tankiai sodinant gaunamas didesnis derlius

Buvo skinami tik pilnai ant augalo prinokę pomidorai. Derlius pradėtas nuimti rugpjūčio mén. 14 d., ir pomidorai visuose sklypeliuose buvo skinami maždaug kas 5 dienos. Kiekvieno sklypeliu derlius buvo atidžiai rūšiuojamas ir tiksliai sveriamas. Koki derliai gaujai iš 1 aro, matome lentelėje Nr. 1.

Pomidorų derlius kg iš 1 aro

Lentelė Nr. 1.

Sodinimo atstumai	Prinokusiu vaisių				Neprinoku- kusiu vaisių	Bendras derlius	Santykis nai skaičiai
	I rūš.	II rūš.	III rūš.	Viso			
100×50	88,09	52,23	28,54	168,86	273,40	442,27	100
75×50	122,15	61,39	35,30	218,84	342,80	561,64	127
60×50	154,46	68,40	45,04	267,90	390,07	657,97	149

Iš lentelės labai aiškiai matyti, kad tankiai pomidorus sodinant gaunamas žymiai didesnis tiek prinokusiu pomidorų, tiek bendras derlius. Matome, kad sodinant 100×50 cm atstumais gauta veik 169 kg pomidorų iš aro, o tuo tarpu pasodinus 60×50 cm atstumais prinokusiu pomidorų derlius pakyla iki 268 kg. Vadinas, tik tankiai pasodinus gaunama dvieju centneriais iš aro daugiau prinokusiu pomidorų. Tai yra

toks didelis skirtumas, kad jis aiškiai rodo, jog pomidorus tankiai sodinti apsimoka. Žiūrėdami bendrą derlių taip pat matome, kad tarp tų dviejų narių yra 215 kg iš aro skirtumas tankesnio sodinimo naujai. Pažvelgę į santykinius skaičius, matome, kad kiekvienas augintojas iš to paties ploto visuomet gali gauti vietoj dviejų tris centnerius pomidorų.

Tankiai sodinamų pomidorų kokybė nemažėja

Kartais gali kilti abejonių, kad tankiai pasodinti pomidorai gali turėti blosesnes augimo sąlygas ir dėl to vaisių kokybę gali būti mežesnė. Sakysim, gali būti mažiau I ir II rūšies, o daugiau III rūšies vaisių. Bet šis abejojimas yra visiškai be pagindo. Iš bandymų paaiškėjo, kad tankiai sodinant dargi gaunamas didesnis I rūšies pomidorų nuošimtis. Tat negali būti jokių abejojimų, kad tankesnis sodinimas gali neišgiamai veikti pomidorų kokybę.

Tat kokiai atstumais pomidorus reikia sodinti?

Peržvelgę visus čia duotus skaičius matėme, kad iš trijų pasirinktų sodinimo atstumų geriausius rezultatus davė tas, kur pomidorai buvo sodinti tankiai (60×50 cm atstumais). Tai aiškiai rodo, kad tankiai sodinant pomidorus neabejotinai gauname didesnius derlius, bet šiuo atveju į klausimą dar nėra pilnai atsakoma, nes kyla dar vienas klausimas. Jeigu sodindami pomidorus 60×50 cm ar net 60×30 cm atstumais, gal tada gausime dar didesnius derlius. Šis klausimas yra visiškai pagrįstas, tad jis reikia neatidėliant išaiškinti. Ir jeigu pasirodytų, kad dar tankiai sodinant pomidorus derlius taip pat didėja, reiktų greitai pereiti prie tankesnio sodinimo, nes retai sodindami pomidorus kiekvienais metais turime didelių nuostolių.

Iki šio laiko pas mus ūkiškuose daržuose pomidorai buvo sodinami daugiausia 70×70 cm atstumais, o pramoniniuose 100×40 cm ar net 110×60 cm. Vadinas, atstumai buvo labai dideli. Tat jeigu tuos atstumus bent kiek sumažinsime, galėsime nedidindami pomidorų plotą prisiauginti žymiai daugiau pomidorų. Šiai metais sodindami pomidorus turime visa tai prisiminti. Pomidorams vidutiniai atstumais reiktu laikyti tokius:

1. Ūkiškuose daržuose, kur visi pomidorų priežiūros darbai atliekami rankiniuose įrankiais:

lygioje dirvoje 70×40 cm.
ežiose, vieno metro platumo ežioje
dvi eilės pomidorų per 35-40 cm
daugas nuo daigo eilėje.

2. Pramoniniuose daržuose, kur kai kurie pomidorų priežiūros darbai atliekami arkliais, pomidorai sodinami tik lygioje dirvoje 80×40 cm arba 100×35 cm atstumais.

Šie vidutiniai atstumai dar gali nežymiai svyruti. Tai priklauso nuo žemės gerumo, jos įdirbimo bei išrešimo ir sodinamos pomidorų veislės.

Dipl. agr. J. Proškus

Kuo tręšime sodus?

Kad vaismedžius, kaip ir visus kitus augalus, reikia tręsti, atrodo, negali būti jokių abejojimų. Bet vis dėlto dar daugelis iš mūsų nėra linkę vaismedžius tręsti, nes ir netrėšiami vaismedžiai duoda šiokį tokį derlių. Kai kas net ir nepagalvodavo, kad ir vaismedžius reikia tręsti, nes jau buvo įprasta, kad mūsų soduose augtų pieva, o tada soda tręsti yra sunku. Tik naujai sodinamuose soduose dažniau buvo dirbama žemė ir auginamos kokios nors kultūros, kurios būdavo tręšiamos įprasta tvarka ir būdu. Tomis trąšomis šiek tiek pasinaudodavo ir vaismedžiai. Tuo tarpu ilgą laiką mūsų krašte nebuvo įstaigos, kuri tirtų įvairius sodininkystės klausimus, tarsi sodų tręšimo reikalungumo negalėjome ir dabar dar ne galime irodyti savame krašte gautais skaičiais. Visą laiką naudojamės kitų patyrimu, tarsi tenka dar kartą tuo patyrimu pasinaudoti norint parodyti, kad sodus tikrai reikia tręsti.

Pavyzdžiu paimkime vienus iš daugelio Vokietijoje vykdytų obelų tręšimo bandymų. Bandymams naudota veislė **Ziemos auksas parmenas**, medžiai sudinti 1907 m. Derlius svertas 1923—1937 metų laikotarpyje, kuriame buvo 10 derėjimo metų. Siame laikotarpyje per vienus metus vienas medis davė vaisių:

- 1 Mineralinėmis trąšomis netrėstas 10.3 kg,
- 2 Tręstas mineralinėmis trąšomis, bet be kalio 22.2 kg,
- 3 Tręstas pilnu tręšimu 36.9 kg.

Cia pilnu tręšimu vienam medžiui skaitoma:

- 4 kg sieros rūgšties amoniako,
- 6 kg superfosfato ir
- 5 kg 40% kalio druskos.

Iš gautų skaičių labai aiškiai matyti, kad tinkamas vaismedžių tręšimas derliui turi labai daug įtakos: kiekvienais metais gaunamas 3,5 karto didesnis derlius negu iš netrėšiamų medžių.

Po 1939/40 m. žemos aiškiai pasirodė, kad tinkamas tręšimas turi įtakos ne tik derliui, bet pilnai tręšiamai vaismedžiai būna daug atsparesni ir šalčiu. Netrėšiami ar netiksliai tręšiami vaismedžiai nuo šalčio labai nukentėjo, o tuo tarpu šalimais augę pilnai tręšiami tos pat veislės medžiai nuo šalčio veik nenukentėjo.

Pilnas patrešimas šiuo atveju buvo: 60 kg/ha N, 80 kg/ha P₂O₅ ir 200 kg/ha K₂O. Tai bus tokios trąšų normos i ha: 300 kg sieros rūgšties amoniako arba 400 kg kalkių salietros, 400 kg superfosfato ir 500 kg 40% kalio druskos.

Sie pavyzdžiai labai aiškiai rodo, kad sodus reikia tręsti. Tik šiuo laiku soudams tręsti reikia naudoti ūkyje gaučiamas trąšas, nes mineralinių trąšų nėra. Tad ir kyla klausimas, kokiomis trąšomis ir kokiais kiekiais reikia vaismedžius tręsti, kad jie duotų kiek galiima daugiau naudos ir patys liktų stiprūs.

Vaismedžių iš žemės palmamos malsto medžiagų normos nėra taip didelės. Ypatingai mažai sunaudojama fosforo rūgštis. Paprastai suaugusius sodus tręstant fosforinių ir kalio trąšų normos kiek padidinamos. Žymiai padidinti trąšų normos reikia tada, kai sode auginamos dar tarpinės kultūros. Tada reikia tręsti ir tarpines kultūras ir vaismedžius, nes duodant mažai trąšų jas išnaudotą tarpinę kultūrą, o vaismedžiams jų veik netektu, nes šių šaknys yra kiek giliau.

Natūralinės trąšos sodui tręsti

Mėšlas. Kaip visoms kultūroms, taip ir vaismedžiams tręsti mėšlas labai tinka. Mėšlo sudėtis gali būti labai įvairi, nes tai priklauso nuo gyvulių rūšies, gyvulių šerimo, kraiko, taip pat ir mėšlo laikymo būdo. Skaitoma, kad 100 q arklių mėšlo vidutiniškai yra apie 58 kg N, 28 kg P₂O₅ ir 53 kg K₂O. Siuos skaičius lyginant su skaičiais, kiek kurių medžiagų vaismedžiai iš 1 ha per metus išima, atrodytų, kad 100 q i ha mėšlo veik pakaktų normaliam vaismedžių aprūpinimui maisto medžiagomis. Tik kalio trąšų būtų duodama kiek permažai. Taip būtų, jeigu visos mėšlė esančios augalams reikalingos maisto medžiagos būtų išnaudojamos. Bet taip nėra. Pavyzdžiu, profesoriaus Sneidevindo (Schneidewind) tyrimais mėšlė esančių medžiagų išnaudojami tik šie kiekiai: azoto 40%, fosforo rūgštis 40% ir kalio 60%. Tad norint vaismedžius pilnai aprūpinti jiems reikalingomis maisto medžiagomis, reikia 1 ha sodo kiekvienais metais duoti 200—250 q mėšlo.

Vaismedžiams mėšlas paprastai krečiamas rudeni, medžiui lapams pradėjus kristi. Išvežtas mėšlas tuoju laigtai iškratomas ir skliautų apariamas. Pilnai suaugusiam sode nereikia mėšlo kręsti arba vaismedžių liemens, nes ten visvien mažai yra veiklių šaknų, tarsi duodamos maisto medžiagos nebūna pilnai išnaudojamos. Jeigu sodas rudeni mėšlu nebuvo tręšamas, geriau jis patreštai anksti pavasari, negu palikti višiškai netrešta. Arklių mėšlas labiau tinka sunkiose žemėse sodams tręsti. O karvių ir kiaulų — lengvyose. Pavasari tręstant geriau naudoti arklių mėšlą, nes jis greičiau perpūva ir augalai lengviau gali pasinaudoti Jame esančiomis maisto medžiagomis.

Zaliosios trąšos. Jos gali būti vartojamos tuose soduose, kur neauginamos tarpinės kultūros. Tai bus pilnai suaugę sodai. Šiam tikslui gerai tinka vikių ir avių mišinys, kuris sėjamas birželio mėn. antroje pusėje. Naudojant žaliajį trąšą dėl tuo pačiu reguliuojama ir drėgmė, nes pas mus krituliu daugiau būna antroje vasaros pusėje, kada drėgmės sodui netiek daug reikia, nes medžių šakelės iki žemos turi gerai sumedėti. Dali drėgmės panaudoja žalioji trąša, tad jos mažiau tenka vaismedžiams.

Vikių ir avių mišinys, kaip žalioji trąša, dirvai daugiausia duoda azoto, dėl to šiuo atveju medžiamas nereikia

duoti papildomai šlos trąšos. Zaliosios trąšos azotas žymiai geriau augalų išnaudojamas už mėšlo azotą. Fosforo ir kalio žalioji trąša dirvoje palieka ne daug. Kad papildytume kalio ir fosforo stoka, šiuo laiku reikia naudoti pelenus, kurie kaip tik yra fosforinės ir kalinės trąša. Pelenu pavasarį 1 ha beriama apie 10 q.

Dar čia tenka pastebeti, kad žaliajį trąšą reikia aparti kiek galima vėliau, nes ilgiau augdama ji ne tik daugiau pagamina maisto medžiagą, bet ir labiau sumedėja. Yra patirta, kad iš labiau sumedėjusios žaliosios trąšos maziau išsipluna azoto, tarsi jo daugiau tenka augalams. Sode žaliajį trąšą reikia aparti tik medžių lapams pradedjus kristi. Pelėnai beriami ankstyvą pavasarį.

Srutos turi nemažus kiekius azoto ir kalio, kurie yra augalams prieinami moje formoje. Dėl to srutas tuose sode duose, kuriuose auginamos tarpinės kultūros ir negalima panaudoti žaliojį trąšą, gali būti naudojamos kaip azotinė ir kalio trąša. Jos pilamos ankstyvą pavasarį ir vaismedžių žydėjimo metu vėliau naudoti srutų nereikia, nes azotinės trąšos užteksia augimą. Išlieto srutos turi būti tuoju įterptos į žemę. Galima srutas lieti į apie vaismedžių padarytus griovelius arba į kastuvus padarytas duobutes. Pilnai suaugusiam vaismedžiui aprūpinti azotu reikia vienam medžiui pilti 8—10 kibirų srutus, kurių dalis pilama vaismedžiamas pradedjus sprogti, o dalis — jiems žydėti. Srutoms tręšiamus vaismedžius reiki patrešti ir pelenais, kadangi su pelena duodama fosforo ir kalio.

Dar kaip tręšimo priemonę galima amineti pūdinius. Pūdiniais tręšiam pavasarį. Galima duoti didelius kiekius pūdinį, veik tiek, kiek duodama mėšlo. Tik, gaila, pūdinį pas matuojai gaminama, tarsi šiuo laiku vargas galės juos panaudoti sodams tręsti.

Matome, kad ir šiuo laiku dar galima išnagrinėti medžiagų vaismedžiamus tręšimus. Kadangi šiaisiai metais numatomas didelis aisių derlius, tai reikia tinkamai vaismedžius aprūpinti maisto medžiagomis, ad ne tik derlius dėl maisto medžiagų rūkumo nesumažėtų, bet kad medžiagai pasiruoštu ir sekantiems metamorfozoms.

J. P.

Paragink

savo kaimyną

užsisakyti

„Naujają Sodybą“

TABAKO AUGINTOJAMS

Tabako prekių suvartojojimas karo metu labai padidėja, o iš užsienio, geriausiu atveju, galima išivežti tik pusę pramonei reikalingo tabako. Galime drąsiai numatyti, kad pirmaisiais po karo metais užsienio tabako įvežimas bus mažas, todėl iš tabako auginimą mūsų krašte negalima žiūrėti kaip i praeinant karo meto padarinį. Lietuvoje tik prieš du metus pradėtas platesniu mastu auginti tabakas. Bet kadangi apie šią kultūrą mažai turime supratimo ir patyrimo, dėl to daugiausia užauginame bologesnės kokybės tabaką ir gauname nedidelius derlius. Tačiau dabar yra geriausios salygos išmokti tabaką auginti, nes ne karo metu išaugintą blogą tabaką nebūtų galima realizuoti.

Šiai metais tabako auginimo salygos yra pasikeitusios ta prasme, kad be sutarties arba negavus leidimo iš Tabako Monopolio yra griežtai draudžiama tabaką auginti. Tačiau šis draudimas nė vienam augintojui neužkerta kelio tabaką auginti nes sutartis augintoją neapsunkina, bet daugeliu atvejų palengvina. Tabaką auginantieji su sutartimi gauna sėklą arba rasodą, mineralinių trąšų, špagato ir premijų ivairiausiomis prekėmis, pradedant rūkalais ir baigiant geležies dirbiniais (žiūr. Naujoji Sodyba Nr. 2. pusl. 27). Be to, turi teisę 200 daigų pasisodinti savo reikalams, kurie neįskaitomi i tabako atidavimo prievole.

Tabaką auginti pagal leidimą bus galima 100 arba 200 daigų, tačiau rudenį dalį to derliaus, t. y., nuo 100 daigų — 1,5 kg ir nuo 200 daigų 3 kg. turės pristatyti i tabako auginimo skyriaus supirkimo punktą. Todėl šie augintojai, išskyrus leidimą ir pinigus už tabaką, daugiau nieko negauna.

Trumpai suminėsiu, kas šiuo metu tabako augintojams svarbu žinoti:

1. Ilgai nedelsiant reikia sudaryt sutartį, nes jau pats laikas parsigabenti miner. trąšas ir pasirūpinti tabako daigų. Sutartis sudaro ž. ū. specialistai ir tabako auginimo instruktoriai.

2. Tabako augintojas sudarės sutartį gauti avanso (paskolos) 1 ha plotui iki 540 RM. Augintojas, sudarės sutar-

tį, užpildo pasižadėjimą ir ji prisiunčia Tabako auginimo skyriui, kuris pinigus pasiunčia paštū.

3. Tabako sėklą iš ž. ū. specialistų gauна nemokamai. Šiai metais auginama vien tik papirosinis tabakas (machorka auginama išimtinai atsitikimais). Papirosinio tabako daigų negalima išauginti rasodininkuose. Auginama inspektuose.

Sėkla pasėjama balandžio mén. pradžioje. Inspektuojama 1 m² sėklos sėjama nuo 0,6—0,8 g. Iš vieno inspektuojamo lango (1,5 m²) gaunama apie 3000—4000 št. daigų. Atnižvelgiant i tabako veislę, 0,1 ha plotui apsodinti reikia apie 3000—4000 daigų. Tabako augintojai kurie daigus auginasi patys, gali gauti inspektuojamo langams stiklo. Stiklo duodama 0,1 ha plotui iki 1,5 m². Augintojai, kurie neturi salygų pas save išsiauginti daigų, gauna iš rasodos augintojų. Rasodos augintojų yra veik kiekviename apskr. mieste. Daigų kaina 1 pf., tačiau augintojai už daigus atsilygina rudenį, tabaką pristačius.

4. Mineralines trąšas augintojas atsiima iš apskr. ž. ū. kooperatyvų su specialiu kult. instruktoriu arba tabako auginimo instruktoriu pažymėjimais. 1 ha plotui duodama: kalio druskos — 150 kg., kalio salietros — 300 kg. Kalio druską reikia iš anksto 2—3 savaites prieš sodinimą išberti į lauką. Negalima maišyti arba iš karto berti kalio druską ir kalio salietrą. Kalio salietra beriama per du kartus; pirmą sykį prieš sodinimą (reikia iaketi), antrą — po dviejų savaičių tabaką pasodinus.

5. Tabakui žemę parenkame daugiau palinkusią į pietus, pietryčius ar pietvakarius, tuomet netaip greit pakenkia šalnos. Geral prigijęs tabakas nebijo net — 5° C. Vengt sodinti palinkustose į šiaurę pašlaitėse ir netoli balų. Tabakui geriausiai tinka vidutinė žemė (priesmėlis, priemolis). Netinka sunkus molis ir kultivuotos balos. Smėlynuose galima gauti gerą derlių, tik neturi trūkti drėgmės. Šiai metais mineralinių trąšų gaunama mažokai, todėl reikia pridėti tvarto mėšlo, duodant 1 ha 20—30 tonų. Tačiau mėšlas turi būti

išvežtas iš rudens. Taip pat labai gerai patrešt medžių pelenais. Tabako priešsėlis — šakniavaisiai ir patsai tabakas. Po ankstinių — tabakas būna bologesnės kokybės, po varpinų javų — bologesnis derlius. Žemė paruošiama taip, kaip ir šakniavaisiems, t. y., iš rudens suariaama, anksti pavasarį nuakėjama, prieš sodinimą išdrapakuojama ir nuakėjama.

6. Imant daigus iš rasodos augintojų, reikia žiūrėti, kad daigai būtų stiprūs ir sveiki. Daigai tinka sodinimui, kai turi 5—6 lapelius ir 5—7 cm. aukščio, o jų stiebeliai šiek tiek sumedėję. Vežant išrautą rasodą reikia laikyti pavésyje, pridengiant šlapiais skudurais arba žaliais lapais ir stengtis kuo skubiausiai pasodinti, nes jie greitai vysta. Patariama auginti tik vieną veislę, nes auginant kellas veisles džiovinimo metu labai sunku išsaugoti nuo sumaišymo.

7. Tabako daigai sodinami į lauką gegužės pabaigoj ar birželio pradžioj, kada nebentenkai bijoti didelių naktinių šalnų. Sodinimo tankumas priklauso nuo tabako rūšies ir žemės derlingumo. Tabakas stambiausiai lapais sodinamas rečiau, smulkiausiai — tankiau. Derlingoj žemėj — rečiau, silpnesnėj — tankiau. Sodinimo atstumas eilė nuo eilės svyruboja nuo 80—60 cm ir daigai eilėje 45—20 cm. I neprigijusių daigų vietas tenka atsodinti naujus. Kad atsodintieji daigai būtų vienodi su prigijusiais daigais, patartina pasodinti atsargines eiles. Visiems daigams prigijus, atsarginės eilės panaikinamos.

8. Baigiant šias trumpas pastabas apie pavasario tabako darbus, tenka dar priminti apie džiovyklas. Auginant didesnį plotą tabako be apšildomos patalpos labai sunku išdžiovinti lapus, ypač paskutiniojo skynimo. Nors karo metu su statyba yra sunku, tačiau su Tabako Auginimo skyriaus pagalba galima nebrangiai iširengti džiovyklą. Tabako Auginimo skyrius išrūpina kai kurių statybų reikalingų medžiagų, kaip geležies reikmenis, cemento, plytų, stiklo, padaro džiovyklas planelius ir duoda kitų smulkių nurodymų.

Dipl. agr. A. Murelis

Quoškime bities MEDONEŠIU!

Žiemai praėjus, bitininkams prasidėda nauji rūpesčiai. Iš tų visų rūpesčių pats svarbiausias yra tinkamai paruošti savo mažas biteles dideliems darbams. O tuos dižiuosius bičių darbus galima apibūdinti keliais žodžiais: medaus nesimais ir bityno plėtimas.

Kadangi šiuos abu uždavinius gali išvykdyti tik kaip reikiant subrendusios, t. y. visiškai sustiprėjusios ir pri-pildžiusios visą savo avilių bitės, tai bitininko rūpestis nuo ankstyvo pavasario turi būti nukreiptas į vienintelį tikslą: visais galimais ir įmanomais būdais stiprinti savo bites. Štai čia tuos bičių stiprinimo būdus trumpai pana-grinėsime.

Lizdo sutvarkymas

Pirmoji bičių stiprėjimo salyga — tai šiltas jų lizdas. Kiekvienam bitininkui yra žinoma, kad lizdą apšildo pačios bitės. Bet jeigu bičių šeima būna silpna, o lizdas didelis ir neatatinka bičių jégai, tai tokia šeima nepajégia pri-šildyti perdidelę lizdą, bitės labiau turėtų spaustis į kamuoli, ir motina gali dėti kiaušinėlius tik siauram lizdo plo-te. Šeima stiprėti negali, nes iš pavasario priauga jaunu bičių ir perų tiktais tiek, kiek išmiršta senų bičių. Papras-tai tokiuose perdidelliouse lizduose lai-komos bitės pradeda kiek žymiau stip-rėti tik kaip reikiant atšilus ir šaltoms bei vėsioms naktims praėjus — birželio — liepos mén. Ligi to laiko rūpestingi bitininkai jau turi pilnus avilių maga-zinus medaus, o mažiau apsukrūs ir ne-rūpestingi bitininkai turi savo aviliuose vos po sauja kitą bičių. Apie me-daus gavimą ir bityno plėtimą tokiems bitininkams galvoti netenk. O tai dėl to, kad iš pavasario jie nesirūpina kaip reikiant savo bitėmis.

Taigi pirmas bitininko darbas pavasa-ri — patikrinti ar lizdo didumas ati-tinka šeimos stiprumą. Jeigu bitės praleido žiemą gerai ir nesulipnejo, o žiemai joms buvo paliktas tokis lizdas, kokį jos galėjo gerai aptūpti, tai pa-prastai tokiai šeimai galima palikti žie-mos lizdą. Bet, paprastai, pavasari šei-mose randama didesniu ar mažesniu pasikeitimus, bet dažniausiai pastebimas šeimų susilpnėjimas. Dėl to kuriam nors lizdo krašte būna vienas ar kele-tas bičių neaptūptų korių. Geriausiai tokius atliekamus nuo bičių korius išimti ir padėti į sandėli, o lizdą su-glausti (susiaurinti). Išimant atliekamus korius, reikia pirmučiausia iš lizdo pa-šalinti tokius rėmus, kuriuose koriai būna blogi — supelėje, skylėti, susikrei-vine. Lizde galima palikti tik švarius, gražius korius su bitinėm akelėm. Dėl to pasitaičius lizde traninius korius

be pasigailėjimo reikia šalinti, o jeigu dėl gerų korių stokos visų traninių korių pašalinti neįmanoma, tuo atveju reikia iš paliekamų lizde korių iš-piauti tranines jų dalis. Jeigu lizdo vi-duje bus palikti traniniai koriai, tai motina i juos pridės nevaisingą kiauši-nelių, iš kurių išsiperės tranai, kurie nuo ankstyvo pavasario ligi sezono pa-baigos bitininkui perbrangiai atsieis, o naudos neduos jokios. Tuo tarpu, vietoj tranų išsiritusios darbininkės bitės tikrai stiprins šeimą ir užtikrins bitininkui gausų medonešių ir bityno išplė-timą.

Lizdo apšildymas

Sumažintam lizde bitėms lengviau palaikyti tinkamą, perų augimui rei-ka lingą šilimą. Dėl to negalima pasiten-kinti vienu lizdo sumažinimu. Reikia tą sumažintą lizdą rūpestingai ir šiltai iš visų pusų apkimšti kokia nors apšil-domają medžiagą — pakūlomis, sama-nomis, pelais, akseliu, smulkiai šienu ar minkštais šiaudais. Ši visa kamša pri-valo būti sausa ir užpildyti visas avilio tuštumas — lizdo šonuose už durelių. Lubas taip pat reikia šiltai uždengti specialia pagalve ar bent paprastu pakulų, pelų ar akselio minkštai pripildytu maišu. Uždėtā ant lubų maišą rei-kią aplinkui prie avilio lubų ir šoninių avilio paaukštinimų gerai prispausti, kad pro ji neitų iš lizdo šilima. Taip apšildytą avilių reikia laikyti ligi pilno šeimos sustiprėjimo. Dėl to po kiekvieno avilio apžiūréjimo reikia visą kam-šą iš naujo sutvarkyti.

Šeimų aprūpinimas maistu

Nors bičių lizdas bus sumažintas, ge-rai apšildytas, bet jeigu bitės turės mažai maisto, tai jos negalės stiprėti, o

Pagalba bitėms našlaitėms

Praėjusios sunkios žiemos Lietuvos bitininkystei buvo labai nuostolingos, nes labai sumažino bičių skaičių. Dėl tos pat priežasties sumažėjo ir bitininkų šeima, kadangi gana nemažas bitininkų nuošimtis visai nustojo bičių.

Dėl šios priežasties kiekvieną dar iš-likusių bičių šeimą tenka visais būdais saugoti, kad jis ne tik neišnyktų, bet kad duotų medaus ir pačių bičių prie-auglio.

Paprastai bitės išnyksta dėl įvairių priežasčių, o jų tarpe nepaskutinė vieta tenka šeimai likus našlaitė. Kaip žino-ma, našlaitėmis laikomos tos bitės, ku-

kartais dėl bado gali ir visai išnykti. Suprantama, kad mažam ir gerai ap-šidom lizde bitės mažiau suvar-tojamaisto, bet jos geriau stiprės ir daugia-medaus prineš, jeigu jos bus gerai ap-rūpintos maistu. Dėl to bitininkui visu-met reikia žinoti, kiek jo bitės tuo a-Kitu laiku turi medaus. To maisto iš-tekliams avilyje mažėjant, reikia bi-tėms duoti cukraus sirupo ar korių s-međum iš sandėlių, jei tokį turima. Žodžiu, reikia žiūrėti, kad bičių stiprė-jimui niekad nepritrūktų maisto, ne-bičių stiprėjimo kliūtis dėl maisto sto-kos būna pati nuostolingiausia ir ska-u-džiausiai jaučiama taip bičių, taip ir bi-tinko.

Bitės pavasarij aprūpinamos maistu dvem būdais. Pirmuoju, paprastuoju būdu, bitėms iš karto duodami dideli kie-kiai sirupo, antruoju — žadinamuju būdu — bitės penimos nedideliai sirupo kiekiai kasdien ar bent kas kelios dienos.

Žinoma, galima peneti bites vienai ir kitaip, bet, atrodo, kasdien peninti bites kažko ypatingo nepasiekiamą. Te-ko pastebėti, kad toks penėjimas nusi-bosta net ir pačiomis bitėmis, nekalban-jau apie bitininką. Dalykas čia tas, kad kasdien sirupu drėkinama penėtu-ji mirksta, ima rūgti, pelyti ir igauna bi-tėms nepatinkamą kvapą. Dėl to ga-būtų racionaliau peneti rečiau, pav-savaitiniais protarpais, žinoma duo-dant atitinkamai didesnes ir sirupo normas. Dar tiksliau būtų tokį penėjimą pritaikinti prie natūralaus įmini-galimybų, — t. y., nepeneti bičių tada, kada jos gamtoje randā pačios medaus ir duoti didesni kiekii sirupo tada, kad dėl blogo oro ar kitų priežasčių nu-trūksta natūralus īminys.

J. G.

rios dėl kurių nors priežasčių lieka motinos. Neretai bičių motinos žū-žiemos metu, kada šeimoje nėra per-nai. Tai bus tikroji šeima — našlaitė. Br-pasitaiko, kad motina žūsta žiemos ar-roje pusėje, jau daugiau ar mažiau ška-mai turint perų. Šiuo atveju bitės per-esamų jaunu perų užsiaugina jauniai motiną. Si jauna motina dėl žiemos išankstyvo pavasario sąlygų negali lekti oran apsivaisinti, dėlto ji palie-nevaisinga, traninė, ir į tokią šeimą taip pat tenka žiūrėti kaip į našlai-tėmis. Taip pat neretai motinos žūsta vė-niai pavasario ir vasaros laikotarpiai, būt-kada šeimoje būna palyginti jau nem-

Šilimos reikšmė bičių šeimos stiprėjimui

Tik bitininkai praktikai stengiasi rūpestingai apšildyti bičių lizdus, o dauguma bitininkų iš klausimą per daug dėmesio nekreipia, palikdamai savo bities Dievo valią. Dėl to nenuostabu, kad tokį bitininkų bities tik stebuklingu būdu išlieka gyvos ir jos per vasarą nepajėgia prinešti kiek daugiau medaus.

Dėl ko taip yra? — Atsakymą nesunku surasti: bičių žiemojimui, o vėliau, pavasarį, šeimos stiprėjimui trūks ta vienintelio dalyko — tai tinkamo avilių apšildymo.

Kaip žinoma, bičių perų tinkamam išsivystymui reikia 33—35 laipsnių šilmos. Šią šilimą ankstį pavasari — kovo, balandžio ir net gegužęs, birželio mėnesiais bities turi pasigaminti pačios. Bet jeigu šeima silpna, o lizdas didelis, ir, be to, dar blogai apkamšytas, tai tada šeima pajęgia tokią šilimą pasigaminti tik pačiam savo kamuolio viduryje, ir tik jo viduryje gali perėtis ir augti bičių perai.

Vienas bitininkas pasiryžo nuodugniai ištirti ši klausimą ir dėl to savo bityne įtaisė dirbtinių avilių apšildymą. Tuo tikslu jis sugalvojo ir pas skardininką užsakė pagaminti specialius skardinius aparatus. Tai buvo paprastos plokščios 2,5 cm storumo, 23 cm aukštumo ir 38 cm pločio dėžės.

Šiu skardinių dėžių viršuje ir apačioje buvo po ploną kanelį, ant kurio užmovė atitinkamo storumo gumines žarneles. Šias dėžes jis idėjo į avilių uždurelių į maišą. Apatinę gumos žarnele išvedė pro avilio skylyje sienoje prie dugno, o viršutinę — vėl pro sieną avilio pastogėje. Aparatą iš apačios, šonu ir viršaus apipylė akseliu. Tuo būdu pati dėžė atsidūrė avilio kamšos viduryje. Taip pritaisyta dėžė jis kas vakaras priplaidavo pro viršutinę guminę žarnelę

karšto vandens, gerai užkišdavo viršutinę ir apatinę žarnele ir palikdavo per naktį. Kitą vakarą jau atvésusį vandenį išleisdavo pro apatinę žarnele ir vėl aparata pripildavo nauju karštu vandeniu. Šis karštas vanduo gerai išildydavo kamšą, o nuo jos, kaip nuo kocio centrinio šildymo, išildavo visas bičių lizdas. Jeigu pasitaikydavo šaltos dienos, tai ir rytais pakeisdavo atvésusį vandenį karštu.

Bitininkas ši savo bandymą pradėjo balandžio 20 d., o po nepilnų dviejų savaičių pastebėjo nuostabius šildymo vaisius. Pirmiausiai puolė į akį tai, kad motina pradėjo dėti kiaušinėlius visam apšildomam lizde ir per visą rémą. Antras idomus reiškinys buvo tas, kad taip apšildomos šeimos émė siūti korius, tuo tarpu kaip šeimose be apšildymo ir kituose kaimyniniuose bitynuose tuo laiku joks korių dirbimas nebuvo pastebėtas. Trečias idomus šildymo padarnys buvo tas, kad visose šildomose šeimose pasireiškė stipri spietimo nuotaka. Jau 13-tą dieną nuo bandymo pradžios, t. y. gegužės mén. 3 dieną visose šildomose šeimose buvo padirbtas nepaprastai daug motininių lopšelių. Nepaisant to, kad lopšeliai buvo kasdien naikinami, bities dirbo naujus ir ruošesi spiesti. Tada šildymą keturiom dienom nutraukė, ir bičių spietimo noras praejo.

Šitaip šildomas šeimos nepaprastai greitai émė stíprėti. Tam tikro sustiprėjimo laipsnio pasiekus (6—7 rémai perų) šeimą perskyrė pusiau, jai davė antram motiną, ir vėl šildymo būdu stiprino abi šeimas. Per sezoną — teisingiau ligi medonešio, šildymo déka parvysko iš kiekvienos šeimos gauti ligi 9 šeimų. Kiekvienna tokia naujai sukurtu šeimų parneše vidutiniškai po 27 kg

perų kiekiai. Šiai atvejais bitininkas gali nepastebėti, kad jo ta ar kita šeima buvo likusi našlaite, nes bities užsiaugina naują motiną, kuri tuo metu jau gali išlėkti apsivaizinti. Bet ir šiuo atveju, jeigu motina žūsta dar ligi pirmosios medonešio pusės, šeimai motinos žuvimas būna nuostolingas, nors pati šeima ir išlieka. Pasitaiko, kad jauna motina, išlēkus išsivaizinti, žūsta arba lieka nevaisinga. Šiuo atveju šeima paralekia tikra našlaite.

Išitikinti, ar šeima yra našlaitė, yra nesunku. Reikia kiekvieną kartą, kada tik apžiūrimi aviliai, atkreipti dėmesį, beko kita, ir į bičių perus. Jeigu perų visai néra, tai yra ženklas, kad šeima nustojo motinos ne vėliau, kaip pries tris savaites. Jeigu yra tik uždengti perai, tai šeima našlauja ne mažiau kaip devynios dienos. Vieni nedengti perai rodo, kad jauna motina prieš kelias (4—9) dienas pradėjo dėti kiaušinėlius.

Pastebėjus šeimai našlaite, reikia susirūpinti suteikti jai pagelbą. Pirmoji priemonė, kurią čia galima būtų partarti, tai duoti šeimai kitą vaisingą motiną. Jeigu tokios motinos nebūtų ar būtų bijoma, kad jos našlaitės bities ne-

medaus. Atmenant, kad visos tos 9 šeimos buvo gautos palyginti trumpu laiku iš vienos šeimos, tai jis ir laiko jas vienas viena šeima, o tos didžiulės šeimos metinė nauda buvo ši: medaus 242,25 kg, vaško 7,5 kg, o šeimos prieauglis — 9 naujos šeimos. Nešildomas šeimos davė: medaus 39 kg, vaško 0,3—0,5 kg ir prieauglio ligi 50%.

Sis bandymas rodo, kokia nepaprastai didelė reikšmė turi geras avilių apšildymas.

Tas pats bitininkas dėl šildomųjų aparatu stokos vartojo panašiu būdu ir paprastas stiklinės bonkas. Jos taip pat buvo pripildomos karštu vandens ir, gerai kamščiais užkištose, taip pat buvo įdedamos į avilio kamšą. Tieki aparatai, tiek ir bonkos lizdus pakankamai apšildė ir labai gerai padėjo bitėms su stiprėti.

J. G.

Lietuvos dirbančių kalendorius 1943 m.

Lietuvos Generalinės Srities Profesinių Sąjungų Centro Biuras šiominis dienomis išleido Lietuvos Dirbančių Kalendorių 1943 metams. Šis kalendorius gana turininas ir gausiai iliustruotas.

Kalendoriuje yra apšciai ir informacinės medžiagos apie profesines sąjungas. J. Valentukonis rašo apie amatus, jų savoką ir reikšmę, P. Misiūnas apie švarą, tvarką ir apsauga imonėje, Skyriuje *I naujus socialinius santiukius* rašoma apie Reicho Darbo Tarybą ir apie lietuvių mašininkų profesinių pasitobulinimą Reiche. Skyriuje *Laukuose ir pievose* apšciai pateikiamas naudingų žinių žemės ūkiui, paukštininkystei ir kitoms smulkesnėms žemės ūkio šakoms. Porą straipsnių yra skirta linų ūkio reikalams. Dipl. inž. J. Vidmantas rašo apie Lietuvos durpių atsargą ir jų naudojimą, dipl. inž. K. Gordeckis apie nedegty plynų gamybą ir ugnies nebijančius ūaudinius stogus.

Sielos Prosvaicių skyriuje duota naujausios lietuvių poezijos ir beletristikos kūriniai.

Kalendoriaus redakcija baigiamame savo žodyje, be kitoko, taip rašo: „Pirmą kartą Profesinės Sąjungos išleidžia dirbančių kalendorių. Iš pradžių buvo numatyta spaustinti iliustruotą savaitinį kalendorių. Bet mūsų spaustuvės pastaruoju laiku taip yra užimtos su kariniais užsakymais giliaspudei, jog mes turėjome, vlen dėl technikinių kliūčių, apsistoti ties knyginio formato kalendoriumi. Kalendoriaus turinį teko trumpu laiku paleisti arba iš naujo sudaryti. Ir dėl to kalendorius negalėjo laiku pasirodyti. Tačiau mes tikime, kad skaitytojai šioje knygoje ras tiek daug įdomių pasiskaitymų, jog kiekvienas bus patenkintas. Beveik visi straipsniai yra parašyti specialiai šiam kalendoriui. O literatūriniam skyriuje atspaustinti naujausiai žinomų lietuvių rašytojų kūriniai“.

KAIP PAČIAM PASIGAMINTI

Nielive

Dabar karo metais dėl įvairių nenormalumų daugeliui gyventojų, ypač kai me, trūksta mielių. Kai kam ir sveika ta neleidžia misti rūgšcia rugine duona, o be mielių kvietinės duonos (ragaišio, pyrago) nėra kaip išsikepti. Néra didelio yargo toms Lietuvos sritims, kuriose gamina alų. Alininkai jau nuo seniai stengiasi gerai užlaikyti alaus raugą — mieles. Jiems dėl to ir ragaišio netruks, nes tas pačias alaus mieles iš bédos pavartoja ir tešlai iškelti. Blaugiu yra suvalkiečiams, kurie alaus nedaro, o nuo ragaišio atsisakyti nenori. Reikia tat išmokti prieš užmaišant tešlą patiemis pasigaminti raugo — mieliu.

Aš žinau, kad šiuo klausimu daugelis šeimininkų turi savo nuomonę ir, gal būt, nemažai patyrimo. Štai, pavyzdžiui, viena pataria paimti apynių, juos išvirti, ir tokiu apynių nuoviralu užpilti truputį piklevotų miltų. Toliau idéti cukraus ir taip, pagaminus tokią buizele, palikti likimo valiai. Po 1-2 dienų šioji buizelė pradės burbuliuoti — gyventi, nes joj savaimė atsiras mielių. Yra ir daugiau neblogų patarimų, kaip iš nieko užsiauginti mielių. Ir tai teisybė, nes mielių yra visur: jų yra miltuose ir gal būt vandenye, o tikriausia su dulkémis jų skraido ir ore. Tai laukinės mielių, kurios ir tešlą kelia ir degtinę gamina. Juk mielė yra mažas augaliukas — grybelis. Jis kaip iš kiek-viena gyvybė minta ir veisiasi. Jam labai patinka visoki saldūs dailktai. Kur tik yra kokie saldumynai, ypač vaisiai, uogos, medus ir kita — ten yra ir mielių, kame jos veisiasi pumpuruodamos. Iš čia, produktui džiūstant, jos lengvai su dulkémis gali pakilti oran. Virtuvės ore jų bus, žinoma, daugiau, negu saliono ore. Nešvariai užlaikomoj virtuvėj bus daugiau, negu švarioj virtuvėj. Tat čia nurodytu būdu gali pasisekti, bet gali ir nepasisekti pasigaminti mielių, nes priklauso nuo to, kiek miltose ir ore yra skraidančių mielių. O mums svarbu pasigaminti greitai ir švarių mielių, tat pasitikėti oro mielėmis negalime. Kai kada žmonėse ir net ūkių spaudoj randame mielių klausimų ir nevykusiu patarimų. Atrodo, lyg visai

neturima supratimo, kas tai yra mielė, ir kur mielės gyvena. Štai, pavyzdžiui, vienoj vietoj skaitoma, kad mielių galima esą užsiauginti iš šutintų bulvių, pridėjus i jas rūgusio pieno ir cukraus. Šutintose bulvėse mielių sėklas negali būti, o rūgusis pienas turi savyje ne mielių sėklą, bet pieno rūgštis bakterijų, tad tokiam mišinyje ir augs ne mielės, bet pieno rūgštis ir kitokios bakterijos, kurios kvietinei tešlai iškelti visai netinka, nors jos ir gamintų šiek tiek duju. Jei jau norime pasigauti ir pasidauginti laukinių mielių, tai jau imkime ne rūgusi pieną, bet tokią medžiagą, kurioj tikrai yra daug mielių, ot, pavyzdžiui, kad ir duonos tešlą. Žalias tešloj yra daug mielių ir pieno rūgštis bakterijų. Mums čia svarbu bakterijas nustelbti, o mieles paskatinti augti. Geras bakterijų stelbėjas yra apyniai (ne dėl ko kito jie ir yra dedami i alų!) Bet paruošiant šioms mielėms maistą neužmiršti, kad vien cukrumi mielės misdamos negalės dauginantis. Mielei, kaip ir kiekvienam augalui, reikės dar truputį fosforo (zuperio) ir salietros. Aš pats šiuo būdu užsiauginti mielių nebandžiau — siūlau gerb. skarytojams pabandyti. Aš esu tik vieną kartą bandęs i paruošto mielėms saldaus skystimo su duonos tešla stiklinę išlašinti keletą lašų formalino. Kai formalinas užmuša bakterijas, jau iš čia paimame dugne susidariusio dumblo i kitą indą be formalino, kuriame mielės gausiai pasidaugina.

Tai vis teisingi mielių gaminimo būdai, bet nėra tikra, ar visada ir šitaip darant gerai pasiseks. Geriausia visada užsiauginti mielių tad, kai dar turime nors trupinėli tikrų, nors ir sudžiūvusių mielių, kurias pavartojoame kaip sėklą, kaip veislinę medžiagą, kurią išséjame geron dirvon.

Koks tas turėtų būti mielių maistas, sakysim, ta mielių dirva, kurioje mes paséjame mielių sėklą ir jau po 3-4 dienų laukia ie gero derliaus?

Kam negaila cukraus, tas gali imti jo 100 gramų i vieną litrą šulinio vandens, be to dar pridéti 2 gr. zuperio

(pusę šaukščiuko) ir 1 gr salietros, tarp 1 šaukštelį kokios nors rūgščios ir gienės. Visą ši mišinį šildyti kol užvilioti. Atšaldžius supilti į švarią didelę blėtą turi būti gerai išplauta verdačiu vandeniu, arba šaltu, gerai atskirtu, formalinu ir palaikyti, kol nudžiūti. I šią atšalusią skystą dirvą pabarstoti mielių sėklą ir paliekame kambaryje karčiais paskalaudami. Po 3-4 dienų iukiamo mielių derliaus. Bet mielės nera lepus gyvis: jai visvien koks salamas: ar iš cukraus, ar iš grūdų, ar iš bulvių, tat vietoj brangaus cukraus galiime imti bulves. Darome šitaip: į 1 litrą logramą šutintų bulvių košės pilančia 1½-2 litro karšto vandens ir mažai sumaisia 100 gramų atsijotų salyklos mielių (sudaigintų miežių miltų). Gerai sumaišę šią košę asoty paliekame nakčių ištate į šiltą vandenį. Per naktį bulvės krakmolo dalis, salyklos veikiamos virsta cukrumi. Išpyle šią skystą kiešelę į plokščią blėtą, paséjame mielės. Kas turi termometrą ir pakankamai laukia, gali bulvių apcukrinimą atliki kaip reikiant: vadinas, bulvių košę su salykla iš léto šildyti vandens vonioj, kai liant temperatūra iki 70% C. Šioje temperatūroje laikyti maišant tol, kol visos krakmolas apsicukrins (kol suleidus į lašu jodo, nenusidažys mélynai). I apcukrintą košę naudinga dar idéti pusę šaukštelio acto rūgšties, kad kartu čia neįsimestų kokios nepageidaujančios bakterijos. Šitokioj bulvinėj „dirvoj“ mielės sparčiai auga, ir putodamas kyta į viršų. Susidarius mielinės plutai paviršiuje, galime ją šaukštelėmis nukabinti — tai bus mielės „I-os“ rūšies (tinkamos pyragui). Ant dugno po viso rūgimo (po 4 dienų) likusios mielių yra menkesnės rūšies ir gausiai bulvių košė atskiestos — jos tinkta ragaišiu. Tokią mielingą bulvių košę galima kaištai savaičių išlaikyti nesugedusia. Darome šitaip: supilame visą raugą į dirvą, deli buteli ir paliekame ramiai stovinti šaltoj vietoj. Kas 2-3 dienos atsargiai nuo viršaus nupilame vandenį ir užpilame naujo, šalto, virinto, truputį padinto, vandens.

Dr. K. Brundza

Vabzdžių susirinkimą atidarant

Musės ir vabalai, uodai su kaimene
blusų
Mus jau vargint vėl puškais visur
susirinko
Ir ponas taip, kaip būrus, iegelt
išsižiojo.

Kristijonas Donelaitis

· Kiekviena šio svieto linksmybė kaštuoja arba pinigų arba ligas arba kitus nemalonumus. Tokia pesimistinė gaida pradėje, vis dėlto pavasarį sveikiname išskėstomis rankomis, ypač kai iš visų pašalių pasigirsta zirziantis, alialiuojantis, birbiantis triukšmas, keliamas visokiu pavidalu ir užsiémimui vabalų, peteliškių, musių—muselių, šiřinių milijardų. Koks būtų klaikus ir pasibaisintinas gyvenimas, jei mes sulauktum viena tokį pavasarį be visų tų garsų, be žvilgančios saulėje skraidoulių puošybes!

DEJA, TAI BUVO NE PAS MUS!

Ir 1880 metais buvo pavasaris. Pavasaris ne taip tolomoje nuo mūsų Vengrijoje, nedidelio miestelio Temes-Kubino apylinkėse. Neaprėpiamos ganyklos sužydo pasakiškomis varsomis. Pliauškėdami ilgais botagais, raiti piemenys išvarė laisvén šokinėjančius gyvulius. Ir vieną ankstyvą ryta, lyg perkūnas iš giedro dangaus, saulę užtemdė juodi debesys. Tačiau tai buvo ne lietaus, o uodų debesys, kurie stačiai nusileido ant gyvulių ir išikûrė jų minkštose, plaukų neapsaugotose vietose: ant šnervių, nosių, snukių, tešmenų ir ausų. Užpultieji keturkojai, paliesti skaudžių geluonių, lakstė it pasiutę, spaudėsi vienas prie kito, vėl skirtėsi, bet mirties sprendimas jau buvo neatšaukiama paširašytas! Maždaug per keturių valandas užrietė kojas 80 arklių, 40 raguočių ir 40 kiaulių. Visa tai buvo uodų darbas!

Šis didysis skerdikas tikrovėje labai neįspūdingas, mažas uodelis, vadinas Kolumbadžo mašaliuk — Simulia columbaczensis. Šių mažųjų pabaisu tėvyne turi nelaimės būti Dunojaus žemupys, iš kur kas metai jų debesis vėjas atneša į pietų Vengriją, Serbiją ir Rumuniją. Dar 1923 metais Kolumbadžo uodus pareikalavo 16474 raguočių ir 2843 kiaulių duoklės!

Pajutę pavojų, vėtos žmonės tučtuoju varo gyvulius i tvartus, o taip gi ir patys griebiasi apsaugos priemonių, mat, tie kraujo siurbikai nepasitenkiniai vien tikrai keturkojais. Žmogaus kraujas jiems lygiai priimtinias kaip ir be-ginklių gyvuliu (iš patrankų negi šaudo

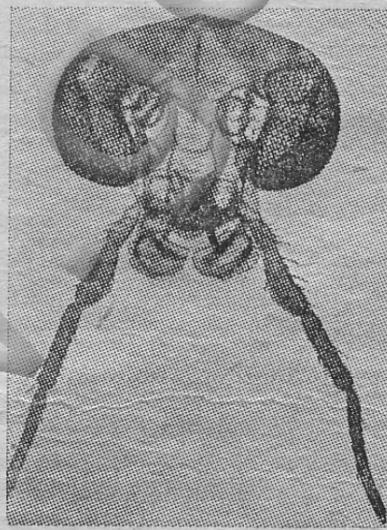
i žvirblius!). Mašaliukas ypač mėgsta atlapakalius vaikus ir basas, nuogarankes moterėles.

O po to? Odos uždegimas, vėliau atsiveria kraujuojanti opa, aplinkui raudoni spuogai, vandens pūslės ir kiti malonumai, išskyrus mirtį. Žmogaus organizmas savo sandėlyje turi pakankamai apsigynimo irankių.

Vengrų piemenys manė, jog gyvulių mirtį nulemia tai, kad uodai užkemša kvėpavimo takus šnervėse. Tačiau nauji tyrimai parodė, kad Kolumbadžo uodas i kraują išvirkščia tam tikrus nuodus pagal visas žudymo taisykles. Tai — seilės, kurių sudėtis dar neišaiškinta. Žinoma tik tai, kad šios lemtingosios seilės sukelia uždegimą, dusulį ir traukilius.

Smalsūs daktarai mėgino išvirkšti šitų seilių jūrų kiaulytėms, triušiams ir baltosioms pelėms. Daktarai turėjo „malonumą“ patirti, kaip šie žvériukai ėmė stigti kvapo, raitytis lyg šv. Vito šoki šokdami.

O vengrų kerdžiai, bendrai veikdami su mokslo žmonėmis, sugalvojo būdus, kaip apsaugoti galvijus nuo mažojo

Kolumbadžo uodas

skerdiko. Išstepta raguočio odą šitokiu nepatraukliu mišiniu: išvirinti tabokos lapai, aliejus ir žibalas. Toki malonūs kvepalai sugadina apetitą zirziančiam kraugeriu.

DUOKITE MUMS TIK KRAUJO

Su patengvėjusia širdimi pasiskapė, kad šio uodo pas mus nėra, pasvajokime toliau pavasario garsų koncerte. Jeigu, sakysim, visi geliantys ir siurbiantys vabzdžiai turėtų po tokį nuodų maišelį kaip Kolumbadžo mašaliukas,

tai mums tikrai pasiliktu vienas išėjimas — rašyti testamentą!

Gi tikrovėje iš visų gėluoninių ir siurbančių gražiosios šeimynėlės tikrai vienas Kolumbadžo uodas teturi nuodus. Visi kiti velniai, kurie gelia žmogų ir galviją, idant pasisotintu jo krauju, vadinas, blakės, utėlės, blusos, uodai ir sparvos daugiausia sukelia tikrai vietinių niežėjimą. Aišku, jei prieš tai tokis malonus svečias nebuvu buvęs pas limpama negerove susirgusi pilieti. Tačiau jokių apnuodijimo ženkli čia nematom. Aišku, tai dar nereiškia, kad tokie svelteliai būtų taip jau pageidaujami!

Negalima pagirti Anofeles uodų giminėlės už tai, kad ji užkrečia šiltų kraštų žmogų malarija, negalima geru žodžiu mineti drabužinės utėlės, kuri išplatina dėmėtają šiltinę, negalima švelniai atsiliepti apie žiurkių blusas, kurios išnešioja maro bakterijas, nieko doro nepasakysim ir apie tam tikras blakių rūsiš, kurios sveikam žmogui padovanoja grįztamojo drugio bacilių siuntinėlį.

Visa ši miela kompanija verčiasi tikrai nešikų amatu ir apie nuodus nieko nenori žinoti. Girdi, duokite mums tikrai krauko ir gyvenkite patys laiminges. Tiesa, išgelote vietoje atsiranda raudonas taškelis, bet tai téra vietinis uždegimas su niežėjimu, kurį sukelia siurbiko seilės, tačiau jose nėra nuodų nė už kiaurą skatiką.

BE REIKALO NEPAKELK, BE GARBĖS NENULEISK

Kitokios tokelės pas vabzdžių giminę, bendrai pakrikštą Odasparnių vardu. Cia jau reikai prastesni. Ypač kas turėjo progos patirti savo kailiu bitės ir vapsvos veiklą. Cia turim reikalą su „iš anksto apgalvota, sąmoninga“ nuodijimo veikla. Atpisprasant, užpakalinėje kūno dalyje čia irenti labai gedrūs ir painūs nuodų aparatai puolamajam ir ginamajam tikslui. Šią pragaro mašiną sudaro turiningas nuodų maišelis su plonomis žarnomis arba liaukomis, kurios dieną naktį rūpinasi, kad jų šeimininkė nepristigtų mirties skystimo. Maišelis pasibaigia klaikai pagaminta geluonimi, kurios galas aprūpintas i vidū verstais kabliukais. Vadinas, be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk. Tačiau bitė už tokį kilnų obalsį dažniausiai turi sumokėti mirtimi. Mat, vieną kartą i žmogaus arba gyvulio raumenis įvaryta geluonis atgal jau neištraukiama. Bitė turi savo kardą palikti priešo žaizdoje. O tai surišta su mirtine operacija. Po poros valandų tokią apluošintą riterienę pagauna giltinė. Septynios aštuntosios bičių miršta tokia mirtimi.

O kaipgi išlieka viena aštuntoji dalis? Be kardo? Cia jau kitas punktas. Kažkada tveriama bitė nė nepagalvojo, kad po milijono metų teks gyventi žmogaus kaimynystėje, dalintis su juo saldžiais ir karčiais rūpesčiais. Bitės kardas buvo nukaltas feisingam ir doram karui, vadinas, savitarpinei vabzdžių bendravimo veiklai. Jeigu bitės geluonis patenka chitino oda aptraukto priešo tam tikron kūno vieton (kalbant be blogų minčių), tai kabliukai nesunkiai ištraukiами atgalios, nes chitinės yra tokia medžiaga, kuri, pradurta, lūžta ir toje

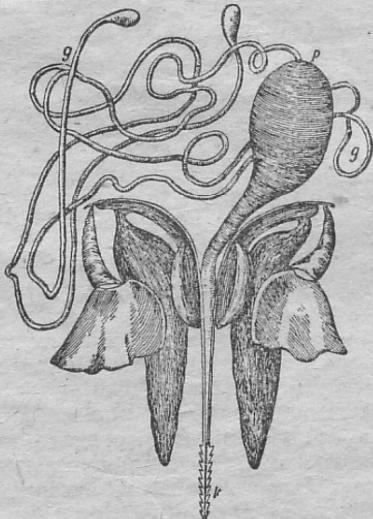
vietoje pasileika atvira skylė. Maždaug kaip popiryje arba kalėdinėje paplotėlėje.

Kitas reikalus žmogaus arba gyvulio oda. Ji turi savo šeimininkui labai paslaugų paprotį tučtuojau susitraukti, jeigu įvyko geliamasis arba duriamasis pasikėsinimas. Šis mums naudingas odos raumenų paprotys bitės karjerai atneša skausmingą mirtį. Odon iškabinę geluonies vidūn lenktieji kabliukai nebenturi jokios vilties išsviaduoti ir bitti tenka atsisakyti savo kardo viso kūno gyvybės saskaiton.

Ir dėl ko visa ta triukšminga mirtis? Vien tik tam, kad bitė priešui įvarvintu nuodū porciją, kuri siekia tikta iki 0,0125 kūbinio centimetro dalies! Koks pasigailėtinai niekingas kiekis ir koks atmintinai skaudus veikimas!

RAGANU KATILAS

Koks gi tas raganų katilas ir tame verdami mirties lašai? Ir koki pavojingiausi mūsų krašte tū nuodū nešiotojai? Tai bitė naminė (Apis mellifica), vapsva paprastoji (Vespa vulgaris), širšuolas (Vespa crabro) ir bitė laukinė

Šitam bravorely gaminami bitės nuodai

(Bombus terrestris). Jeigu reikėtų šią kompaniją visą susodinti kaltinamų suolam, tai smarkiausia bausmė atitektų širšuolui. Mat jis didžiausias, vadinas, ir maišelyje didesnės nuodū atsargos. Lengviausiai priešas pergyvena laukinės bitės puolimo aliarma.

Visos geliančiosios draugijos atstovų nuodai su nedidelėmis išimtimis yra labai panašūs. Juos sudaro baltymams giminings medžiagos, labai artimos gyvačių ir skorpionų nuodams, kurie veikia ardančiai krauso rutulėlius. Ir čia juokai šalin, nes pakanka kelių tūkstantinių vieno gramo dalelių, kad užriestų kojas šuo arba triušis.

Ir čia įvyksta įdomus daiktas. Po mažą truputį duodant širšuolio nuodū, naminis gyvulys prie jų pripranta ir, taip bevaišinamas, pasidaro atsparus gyvačių nuodams! Nuo ko susirga, tuo ir gydykis, — pasakyta girtuoklis.

Bitininkas papasakos pagražindamas, kad jam nebaisūs pavojai iš savo autintinių stovyklos. Ir negražinant rei-

kalo patirta, kad žmogaus kūnas per įpratimą gali pasidaryti netoks jautrus bitės arba vapsvos kardo smūgiams. Tačiau lazda turi du galus. Taip besimankštinant, kartais atsitinka, kad šios rūšies sportininkas pasidaro pavojingai jautrus bičių nuodams.

Nuodai veikia žmogų trejopai: uždegančiai, traukulingai ir svaiginančiai. Silpniesniu pakinkliu žmogui tačiau bitės gėlimas priverda nemažai košės. Čia, žiūrėk, lengvo apsinuodijimo reiskiniai, čia odos išbérimali, čia ir šaltis krečia, čia ir temperatūra skuba pakilti, čia bendras sukritis ir (kad jis kur galas!) patraukimas vėmti.

Tačiau visiškai nėra juokų, kada bičių nuodai patenka į krauso indelius. Ir dar jeigu tave puls visas spiečius. O tai atsitiks tuomet, jei bitė suvarys tau kardą į veido odą, lūpas, akių vokus, ausis ir kitas vietas, kurios negali pašiskusti paviršinių krauso indelų stoka.

Kaip sakyta, gėluoninių vabzdžių nuodai veikia kraują ardančiai. Ir, štai, patekė tiesiai į krauso marias čionai surengia Baltramiejaus naktis, įvyksta tikras nekaltoji kūdikelių krauso rutuliukų išžudymas. Išsiuautė nuodai, paliečia ir centrinę nervų sistemą, nieko pakeliui nepasigailėdamai padaro organizme spalio revoliuciją ir medicinos istorija žino ne vieną mirties atsitikių. Kokia nekalta pradžia ir duobkasiška pabaiga su užuojuautos telegramomis, vainikais ir prakalbosmis prie kapo. Girdi, žuvo beprasmingai ir t. t.

Karta pradėjė gąsdinti, priminkime, kad žmogus gali žūti beprasmingai tokiu atveju, kai rudenį be atodairos puolame į vaisių sodą ir nusiraškome perspėjusių cukrinę kriausę. Joje, sakym, skaniai vaišinasi vapsva, mes atsikandom, vapsva pasijuto mūsų burnos kalėjime, nieko nelaukdama gėlė į liežuvį arba gomurį. Ištinsta gomurys, uždaro kvėpuojamą gerklę ir mes, nebegalėdami ištarti artimiesiems pasutinės valios, užtrokštame.

Vadinasi, visi meškeriotojai, medžiotojai ir šventadieniniai iškyla autojai su gitaramis ir maisto krepšiais, atsiminkime, jog bitės ir vapsvos labai mielai puola pyragaičius, meduolius, marmeladą, vaisius ir saldainius. Net gi pasižiūrėkime pirm negu sakysime, „būk sveikas“ į alaus arba kito gérimo indą, nes vapsva ko gera ir čionai gali užklysti. Štai tau ir iškyla su vienu lavonu!

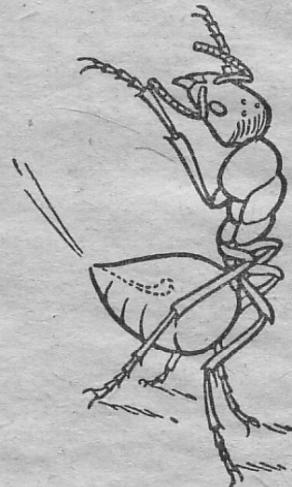
Dabar daktarai suteikė pilietybės teises senai bobučių vartojamam alijošiui, kuris gerai padeda likviduoti visiems bitės nuodū pridarytiems nemalonumams. Kiekvienoje aptiekoje iš užstaliuko tau pasakys akiniuotas, tylus senelis: Pulverizuotas alijošius 20:100 santiukyje su etilio alkoholiu 60°, po penkių dienų veikimo stropiai išfiltruotas mišinys.

Patrynuos igeltą vietą, skausmai ir niežėjimas dingsta kaip nebuves, o tinimas visai nepasirodo. Žinoma, pasakys ekskursantai, negi nešiosies po kaklų pasirišęs buteliukų, kada reikia šokti, dainuoti ir laipioti po medžius, kukujant geguže!

KUKLUS SKRUZDĖS BRAVORĖLIS

Jeigu jau kalbėjom apie kitus nuodingus odasparnius (plėvasparnius), tai nepasigailėkim žodelio ir apie mūsų seną pažistamą skruzdę. Jos reikalai kiek skirtingesni už vapsvų ir bičių. Tačiau netoki jau aplama svarūs. Ir ji savo pilvo gale turi gerai irentus nuodū aparatus, liaukas ir maišelius. Vieno tik daikto jai gamta pagailėjo: gėluones! Manoma, kad anksčiau ji bus turėjusi kardą, tačiau gadynėms slenkant, kaikurios skruzdžių rūsys ši ginklą pametusios.

Kiip gi skruzdės nuodai pasiekia adresatą? Cia ji griebiasi tokios, atrodo, gana negudrios priemonės. Pirma su aštriomis žiaunomis priešui prakerta žaizdą, o po to pririečia prie skylės savo pilvą ir čiurkšlele paleidžia nuodus.

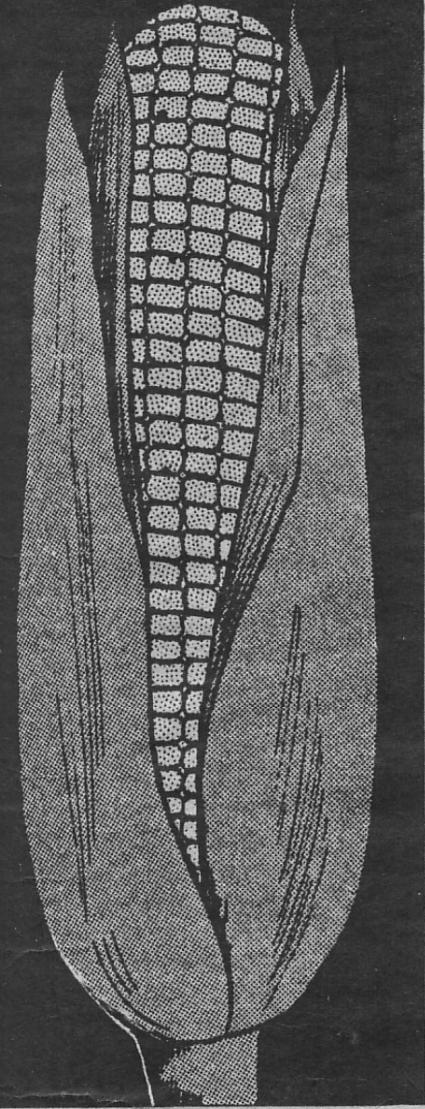
Ilga, varginantį ceremonija, kuri iš žmogaus pareikalaudyt medžiotiško taiklumo, tačiau skruzdė dirba be nė vieno šūvio pro šalį. Prakasti žaizdą ir i ją palieti nuodū yra vienos trumpos akimirkos darbas.

Mūsuose sutinkamos daugiausiai ruodosios ir raudonosios miškų skruzdės. Jų nuodai vadinami skruzdžių rūgtimi, tačiau kiekiai tokie maži, kad rimtesnių pasekmisių negalima laukti. Paperštėjo truputį, oda paraudo ir po kiek laiko istorija visai pamirštama. Žinoma, joks daktaras nepatars atsigulti miške ar skruzdėlyną. Nemalonumų atsirastu.

Blogiau šiltuotų atogražų kraštuoose kur tam tikros skruzdžių rūsys dirba įpūdingiau už mūsiškes. Skruzdės igeltas, juodukas apalpsta, netenka žado. Kai kurios Afrikos tautelės netgi iš skruzdžių gamina vilyčių smaigaliams nuodus. Sudžiovina skruzdžes paskum sutrina į dulkes, sumaišo su aliejais ir tokiamė velnio mišnyje padažo vilyčią. Gavęs į paslėpsnius tokus svedinių, žmogus greitai miršta. Laimėkad mūsų skruzdės tokios taikinės, nes kitaip sekmadienais Kleboniški miškeliuose būtų nuobodoka.

Taigi, atidarydami vabzdžių sezono atsiminkime, kas iš jų gausios šeimynėlės mums gera ir kas bloga linki.

Kukurūzai

tūros stebėjimo laikotarpyje iš 1 ha davė tokius maisto medžiagų kiekius dv. cnt.:

Kukurūzai; krakmolo medž. 26,07, balytymu 1,98; bulvės; krakmolo medž. 25,27 balytymu 1,15; miežiai; krakmolo medž. 15,02. balytymu 1,27; avižos; krakmolo medž. 11,82, balytymu: 1,43.

Iš šių duomenų matyti, kad kukurūzai savo maistingumu pralenkia bulves, miežius ir avižas. Jeigu palygintume vien tik gaunamas šilimos kalorijų kiekius, tai pamatyti, kad kukurūzai pralenkia visus varpinius javus, išskyrus kviečius.

Palyginę kukurūzus su daržovėmis pamatysime, kad kukurūzai iš visų daržovių angliahydruat ir riebalų atžvilgiu užima pirmą vietą. Tik balytais juos pralenkia pupelės ir žirniai. Tačiau galutinė kukurūzų bendroji nauda — gaunamas šilimos kiekis — yra pats didžiausias.

Kukurūzai pagal brendimo laiką skirstomi į tris grupes: ankstybuosių, vidutinius ir vėlybuosių. Paskutinės dvi grupės, ir ypač vėlyboji, mūsų sąlygose gali būti auginamos tik pašarui, nes, daugelio teigimu, jos nespėjancios pribresti. Tuo tarpu ankstybieji kukurūzai gerai subrėsta ir duoda nemažą grūdų derlių. Tad apie juos čia kiek ir pakalbėsim.

Kukurūzai dirvos atžvilgiu néra labai lepus augalas. Labiausiai jie mėgsta lengvesnes kviečių žemes. Blogai auga drėgnoje, šaltoje ir rūgščioje dirvoje. Ypač mėgsta šilima. Todėl jiems skirtoji vieta turi būti kiek galima apsaugota nuo vėjų. Siu eilučių autorui teko mažame plote kukurūzus auginti visai lengvoje nuo vėjo apsaugotoje žemėje. Nors seklos kilmė buvo nežinoma, atsitiktinai nupirkta Kauno turguje, jos derlius per dvejus auginimo metus buvo gautas gana geras.

Priešsėliu kukurūzams labiausiai tinkama šakniavaisiai arba daržovės. Bet taip pat gerai dera ir po javu. Nepatartina kukurūzus sodinti toje pačioje vietoje dvejus metus iš eilės.

Patrėsti reikia normaliai: iš rudens duoti gerą porciją mėšlo, o pavasarį išbarstyti mineralinių trąšų tokias normas, kokios duodamos runkeliams arba daržovėms.

Sėti reikia kiek galima anksčiau — gegužės mėn. pradžioje. Tačiau žemė turi būti pakankamai pradžiuvasi ir jos temperatūra turi siekti bent 10 laipsnių šilimos. Sėjama dažniausia rankomis ant vagų arba lygioje dirvoje eilėmis. Eilė nuo eilės per 60 cm ir

augalas nuo augalo per 20 cm. Vėlybesniems veislėms atstumai daromi didesni. Jeigu sėjama nedaug, tai geriausia ploto forma — kvadratinė. Tada kukurūzai geriau apsivilsina ir mažiau nukenčia nuo vėjo. Ir vieną vietą būtinai reikia dėti bent po dvi sėklas, kad, vienai neišdygus, neliktu tučias tarpas.

Kukurūzams išaugus iki 10-20 cm. juos reikia išretinti. Paliekami, žinoma, stipresnicijai daigai. Vėliau reikia nuolat purenti žeme ir naikinti piktoles. Kukurūzus reikia būtinai apkaupti, nes kitaip jie per mažai ištvirtintų i žemę ir turėtų silpną šaknų sistemą. Apskritai galima pasakyti, kad kukurūzų auginimas yra labai panašus į šakniavaisių ar cukrinių runkelių auginimą. Todėl kas sugeba gerai išauginti cukrinius runkelius, lengvai išaugins ir kukurūzus.

Kai kurie autoriai (M. Gimbutienė, Daržovių sėklalinkystės vadovėlis 1942 m.) pataria augantiems kukurūzams po žydėjimo nulaužyti viršūnių šluoteles ir pašalinti šalutinius ūgius. Tuo būdu esą augalai daugiau sutapo šviesos ir šilimos vaisiui išauginti. Tačiau Vokietijoje tai yra laikoma tik neigiamu papročiu, neturinčiu jokios teigiamos įtakos derliui.

Ankstybieji kukurūzai vidutiniškai prinoksta apie rugsėjo mėnesį. Lapai, kurie sudaro kukurūzų buoželės makštą, pradeda džiuti, sėkla igauna bližgėjimą. Jeigu kukurūzai valgomis tuo iš daržo, nemalami, tai geriausia juos virimui imti tada, kai jie dar néra pilnai sunokę ir perkandus grūdą matyti piebinga balta masė. Verdant grūdai nuo buoželių neatskiriami — neišaižomi. Tokie kukurūzai išvirti pasūdytame vandenye gali būti valgomis vieni arba su sviestu. Jų išvaizda labai graži, skonis malonus. Atrodo, kad augantiems kukurūzus darže šis „daržovinis“ vartojimo būdas labiausiai būtų rekomenduotas.

Skiriamus sėklai ar ilgesniams laikymui kukurūzus, esant gražiam orui, reikia taip pat nuimti nuo lauko, nes čia jie vistiek nespės kaip reikiant išdžiuti. Apvalius nuo lapmakščių ir surišus buoželių galus ant virvelių, pakabinama pastogėje ar šiaip kokioje sausoje ir saulėtoje vietoje. Čia jie baigia nokti ir džiuti. Palikti ant buoželių lapus nepatartina, nes greitai pradeda pelėti. Nereikia skubintis kukurūzus kulti, nes būdami ant vieno stiebo (buoželėse) geriau laikosi ir ilgesnį laiką nenustoja daigumo.

Agr. J. L.

Nors pietinėje Europos dalyje kukurūzais kasmet užsėjama apie 10 milijonų ha, tačiau pas mus apie juos nedaug ką težinoma. Net ir daržininkystės vadovėliai, paduodami apie kukurūzus labai šykščių žinių, perdaug jų nerekomenduoja išspėdami, kad jie mūsų sąlygose nevisada prinoksta. Iš tikrujų kukurūzai gana vertingas ir galis mūsų klimate prinokti augalas. Ypač rekomenduotinas karų metu ne tik kaime, bet miestiečio darže. Nesidomėjimas kukurūzais mūsų krašte yra atsirodes, turbūt, daugiausia todėl, kad visą pokarinį laikotarpių tarptautinėje rinkoje jie turėjo žemesnę kainą, negu duoniniai javai. O kas pigu, tas ir ne mado...

Pažiūrėkime, kokia iš tikrujų yra kukurūzų vertė, palyginus juos su jaisvais ir daržovėmis. Pagal H. Bussos ir dr. R. Lieberį Vokietijoje jvairios kul-

ir sėmos nariai

vinomis kojomis sunkiu darbu išvalytas grindis ar išskalbtą patalą. Šių dienų gyvenimas stato kiekvienam lietuviui ar jo šeimai tokius reikalavimus, kuriuos turime išpildyti. Namų ūkio kultūra, sustingusi apsileidime ir nešvarume, paliktu mus ligomis, kurias taip lengvai platina nešvarumas, bėgai nuotaikai, nesutikimams. Viena moteris jau visko padaryti nebegali, jai turi padėti vyras ir vaikai. Niekas motinos nepakeis vaikų auklėjime, sunkiau pakeisti valgių gaminime, verpime, ar audime, tačiau namuose švarą ir tvarką palaikyti ir valymo darbus atlikti gali lygai visi šeimos nariai.

Kaip ir kiekvieną darbą, taip ir švarą palaikyti reikia mokėti ir sugebéti, reikia prie to priprasti. Reikia džiaugtis, kad dauguma vyru, ypač inteligenčių, šiomis sunkiomis karo dienomis tą sugebéjimą puikiai parodė. Tėvo švarinimo darbai troboje ar kieme ne tik padeda žmonai, kuri visada gerumū ir švelnumu atsidėkoja, bet kartu yra ir gyvu pavyzdžiu vaikams.

Tėvas ne tik savo darbu, bet ir išorės išvaizda moko vaikus švariai ir tvarkingai gyventi. Vyros, kuris nesugeba susitvarkyti savo drabužių, nusivalyti kojų, nusiskusti barzdos, teikia nemalonų vaizdą, kad ir kaip švariai laikomasi namuose. Nenusiskutę apšepę vyrai yra gyviausi mūsų apsileidimo liudininkai.

„Iš ką jaunas iprasi, tą ir senas teberasi!“ — ši gili liaudies tiesa puikiai gali būti taikoma vaikus mokant iš jaunų dienų švariai gyventi. Tik ta žmona ir vyras nepakenčia nešvaros, kurie patys, būdami dar savo motinos prieglobsty, išmoko ir įprato švariai ir tvarkingai gyventi. Vaikų švaros pratinti reikia iš pirmųjų kūdikystės dienų. Tas turi didelės reikšmės ne tik jo sveikatai, bet ir išročiamas, kuriuos taip greit kūdikis igyja. Visada švariai laikomas vaikas taip prie to pripranta, kad jokiu būdu nepakenčia nešvarios nosytės, nešvarių rankų, ar kojelių, ir visų eidiamas prasto, kad jam nuvalytų. Bet vaikas pripranta ir prie purvino aslos, prie tokų pat drabužių ir kūnelio švaros. Ir štai, motinos ir tévo gédai vaikai žaidžia nešvaroje patalpoje, rinkdamiesi vaikų kirmelių ir kitų ligų pradus.

Toks vaikas, didesnę gyvenimo dalį praleidęs tokią tévę namuose, su viskuo susigyvena ir jau paaugės sunkiai ka geresnio į savo sukurtą gyvenimą beižiša.

Paūgėjusius vaikus reikia pratinti pačius švaros darbus atlikti. Turiu pastebeti, kad šiuos darbus turėtų dirbtini lygiai mergaitės, ar berniukai, ir tarp jų nereikėtų daryti skirtumo. Ką sugeba padaryti mergaitė, tą turi sugebeti ir berniukas. Kurį darbą vaikas dirbtų, reikia žiūrėti, kad darbas būtų visai tiksliai padarytas. Jei šluosto dulkes, reikia tévams patikrinti, kad kiekvienas kampelis būtų švarus, kiekvienas užtiesalėlis rūpestingai nudulkinatas. Geriau skirti mažiau darbo, bet reikalauti daugiau tikslumo. Tik gerai atliktas darbas ugdo vaiko būdą, žadina pasitikėjimą savimi ir moko dirbtini ir atlikti kiekvieną darbą gerai.

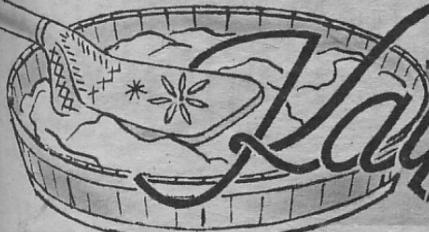
Švarai palaikyti namuose reikia turėti kad iš minimumą būtinai reikalingų priemonių. Ir šias priemones pasigaminti rūpinasi vienodai visi šeimos nariai. Tų priemonių pasigaminti vairai turėtų išmokti jau pradžios mokykloje. Karo metu, kada pirkimo galimybė yra visai susaurinta, visos dabar veikiančios mokyklos turėtų plačiai mokyti apie būtinuosius gyvenimo reikalavimus.

Tuose namuose, kur visi darbu ir poilsiu pasidalina ir visi kartu džiaugiasi sukurtu gyvenimu, vyrauja kažkokis giedra ir jauki nuotaika. Kad ir paprasčiausias buto įrengimas, bet visada švarus ir tvarkingas, daug maloniu naudėjant, teikia tų namų gyventojus, negu duokių foteliai, voratinkliais apipintos fiksacijos, nieriutės spintos ir kt. Gera nuotaikos, ir sveikata jau yra didelis šeimos laisvės mėjimas. Tik tokios šeimos nariai yra nusiteikę darbui, kūrybai ir grožiui.

Pavyzdinas švaros įgyvendinimą kiekviename name yra ne be atskirės šeimų sveikatos, gerovės ar kultūrinės gumo reikalas, bet tai yra visos taučios, viso krašto kultūrinio lygio kėlimo būtinumas. Jei visose srityse nesugebėsime pirmauti ar bent išsilaikei lygiai su toliau nužengusiais — likime užguiti. O kas iš mūsų nenori būti laisvas savo tévų sodyboje?...

Agr. L. Kadziauskienė

NAUJOJI SODYBA

Kaip skalbt iš MUILO

Muilas yra pati svarbiausia skalbimo priemonė. Pagalbinės priemonės yra šarmai, vanduo. Šiuo metu baltos spalvos medžiagų skalbimui kaip pagrindinė priemonė lieka pelenų šarmas. Tačiau vienas pelenų šarmas blogai skalbia. Vietoje muilo į pelenų šarmą būtų galima pridėti specialaus molio. Tinkas skalbimui molis turi būti koloidinės formos, vad. labai smulkus ir šviesios spalvos: baltas ar lengvai žalsvas, gelsvas. Panašaus molio kai kur yra apie Biržus. Tačiau tokiu moliu pas mus galėtų pasinaudoti tik reta skalbėja.

Skalbinius pakenčiamai galima išskalbti ir pelenų šarmu, pavartojuis kai kurių priedų. Pats pelenų šarmas skalbimui yra tinkamas tik šviesus (beržinių, juodalksninių malkų), nes gelsvas šarmas dažo skalbinius. Be to, skalbiniai gelsvėja ir atsiplūsyja nuo perdaug stipraus šarmo. Jei šarmas éda rankas, tai toks gadina ir skalbinius. Taigi skalbimui šarmą reikia gerai praskiesti.

Kadangi skalbti vien tik pelenų šarmu skalbiniai (ypač medvilniniai, buve išbaltinti) nebūna pakankamai balti, tai tenka kuo nors specialiai pabaltinti. Vasarą patogu skalbinius baltinti palai-kant porą dienų ant pievos. Labai patogi ir skalbiniams nežalinga baltinanti ir dezinfekuojanti priemonė yra natriaus perboratas. Jį reikia vartoti tik viršnimiui. I suminkštintą vieną kibirą salto vandens natriaus perborato užtenka dėti 10 gr ir mažiau. Pradéti šildyti iš lėto ir pavirinti apie 15 minučių.

Kai kuriuos skalbinius, bent pašluos-
es, išskalbus ir išvirinus pelenų šarmu,
išsada galima pamirktyti šiltose sepa-
uoto pieno išrūgose.

Spalvotus skalbinius, šilkinius ir vil-
ionių drabužius, taip pat īvairias koj-
es galima skalbti tokiomis priemonė-
mis.

Skalbimas kaštonais. Kaštonus su žie-
mėmis reikia vienokiu ar kitokiu būdu
išmulkinti. Galima sutarkuoti arba
išmulkinti su mašinéle. Sudžiūvusius prieš tai
galima išmirkyti. Susmulkius kašto-
us reikia užpilti pašildytu (nekarstu, ar
krakmolas neišvirtu), lietaus ar ki-
vandeniui ir taip kelias valandas pa-

laikyti. Prieš vartojimą tuos tirščius ge-
rai išmaišyti ir tuoju per sietelį per-
košti, kad į vandenį patektų daugiau
krakmolo. Perkoštas drumstas vanduo
būna žalsvai gelsvos spalvos; skalauja-
mas labai gerai putoja. Atrodo, lyg bū-
tu pridéta muilo. Svarbiausios tame
skiedinyje švarinančios medžiagos yra
krakmolas ir seponinai. Skalbtą kašt-
onais drabužių reikia daugiau kartų per-
plauti, kad atskirkštų patekusios stam-
besnés kaštonų dalelés, o jei ir pasilie-
ka prikibusi, tai drabužiui išdžiūvus
lengvai nubyra padulkinant ir perbrau-
kiant šepečiu.

Skalbimas bulvių sunka. Ruošiant
sunką tamšią drabužių skalbimui, bul-
ves galima tarkuoti neskustas; skalbi-
mui šviesių drabužių geriau bulves tar-
kuoti nuskustas, nes gaunama švieses-
nė sunka. Sutarkuotas bulves kiek pras-
kiesti pašildytu vandeniu, gerai išmai-
šyti ar ištrenti tarp rankų ir perkošti
per sietelį ar retą skepetą. Reikia taip
košti, kad į sunką paklūtų kuo daugiausia
krakmolo. Išspaudas dar kartą galima
užpilti vandeniu ir išmaišius perkošti.
Tuo būdu, panaudojant tas pa-
čias bulves, galima pasidaryti stipresnį
skalbimo vandenį.

Skalbimas tulžimi. Skalbimui labiausiai
tinka raguočių tulžis. Ji tinka labiau dėl to, kad yra didesnė, nes smul-
kesnių gyvulių tulžis būna maža. Ra-
guočių tulžis yra tirštokas, skaidrus,
geltonai žalsvos spalvos skystis, pras-
kiestas vandeniu ir skalaujamas gerai
putoja. Tulžis turi tam tikrų dažančių
medžiagų, kurių tačiau vanduo netirp-
do. Tulžies pigmentus tirpdo šarmai, al-
koholis ir kit. Kad skalbiamų drabužių
spalva né kiek nepakitėtų, į vandenį
su tulžimi nereikia dėti šarmų ar kitų
priedų. Betgi visai baltos spalvos dra-
bužių tulžimi neverta skalbti, nes po
skalbimo aiškiai pastebimas pagelsvė-
jimas.

Skalbimui tulžis praskiedžiamas pagal
reikalą; ir labai praskiesta tulžis gerai
skalbia. Ką nors labiau riebaluoto skal-
biant, geriau mažiau praskiesti. Vidutiniškai
viena stiklinė tulžies praskie-
džiamas 5-10 litru vandens.

Kadangi tulžis greitai genda, tai ją
reikia laikyti šaltai, galima ir sušaldyti,
arba pridéti truputį ištirpytos sali-
cilio rūgšties arba aluno. Ilgesniams lai-
kymui galima tulži sudžiovinti: supilti
i lékštes ir palikti kol vanduo išgaruos.
Sudžiūvusi tulžis lengvai ištirpsta šil-
tame vandenye.

Tulžimi ypatingai gerai skalbti spal-
votus vilnonius ir šilkinius drabužius.
Norint, pav., išlaikyti gražią kojinų
spalvą, patartina skalbti tulžimi ar ki-
tomis čia išvardintomis priemonėmis,
bet tik ne muilu.

Skalbimas muilo šaknelémis. Šiltu
kraštų tam tikrų medžių žievėse, šakny-
se arba vaisių lukštose yra į muilą
panašių medžiagų, vad. saponinais. Tas
žieveles arba šakneles šiaipjau iþprasta
vadinti „muilo šaknelémis“.

Muilo šakneles, kurių šiuo metu ne-
galima gauti, bent iš dalies gali pava-
duoti mūsų kraste augą šie augalai:
1) muilažolé, putoklis (Saponaria officinalis)
ir 2) naktižiedé, girgzdukas (Silene inflata). Pirmasis auginamas dar-
želiuose, kaip gélè (jų visur pamatysi
prie senų namų), antrasis auga blogose
pievoose. Šiuose augaluose skalbiamosios
medžiagos daugiau yra šaknyse, visai
mažai stiebuose. Taigi vanduo, kuriame
pavirinamos šaknelés, būna gelsvas ir
pakankamai putoja, o vanduo nuo stie-
bu — būna tamsus ir labai silpnai pu-
toja. Šių augalų šakneles reikia smul-
kiai supiaustyti (džiovinant taip pat
supiaustyti) ir tada užplylus lietaus van-
deniu pavirinti.

Kai kas pas mus augina kambarinę
gélę, vad. gebéné (Kedora helix). Tai
vijoklinis, plačialapis augalas. Šios gél-
lés lapai ir vartojami skalbimui, nes
juos išmirkius ar pavirinus gaunamas
labai gerai putojantis vanduo.

Išskalbus bet kuria čia suminéta prie-
mone drabužių, ypač susisiekianti su oda,
reikia rüpestingiau išplauti, nes pasili-
kė seponinai erzina odą, sukelia niezé-
jimą.

Br. Simkevičienė

SKEPETAITĖS

petaitei pasidaryti nereikia austi naujo audeklo. Reikia tik pasirinkti pločiausią drobę ir atskirpti keturkampę gabalą arba atskirpti skepetaitės dydį iš devėtų, suplonėjusių, išbalusių bei susinkštējusių baltinių. Turėdamos baltą keturkampį medžiagos gabalą, galime jį gražinti siuvinėjimui, kutais, pinikais ir kt. Baltajam siuvinėjimui lininius siūlus reikia labai plonai suverpti ir susuktis iš dviejų arba trijų siūlelių. Šie siūleliai visai baltai išbaltinami arba tik pusiau pabaltinami. Spalvotam siuvinėjimui galime atrasti įvairių siūliekanų, nusidažyti augaliniais dažais arba išardyti iš senų rankdarbių.

Jau žiloje senovėje mūsų krašte moterys ir mergaitės dėvėdavo namie ausatas baltas ir margas skepetaitės. Skepetaitėmis gobėdavo prie namų ruošos, laukuose, prie žemės ūkio darbų ir išeigai.

Karo metu, kai skepetaičių veik negaunama pirkti, reikia atgaivinti seną, gražų ir naudingą pąprotį skepetaitės išsiausti pačiomis namie.

SKEPETAIČIŲ AUDIMAS

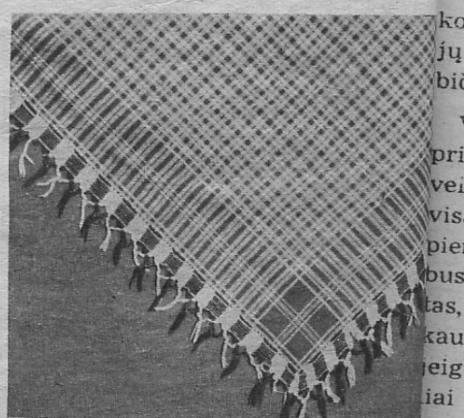
Baltos lininės skepetaitės. Senovėje moterys baltoms skepetaitėms austi verpdavo lininius siūlus ploniau, negu drobėms ir kitiems audiniams austi. Išaustas skepetaitės pavasarį baltindavo, daug kartų skalbdavo, kol jos pasidarydavo plonus, minkštос ir patogios ryšeti. Baltų skepetaičių audimui ir dabar reikia gijas suverpti kuo plonius siai ir iš nebaltintų lininių siūlų austi skepetaitės. Ir tik išaustas skepetaitės baltinti, virinti ir skalbtis. Skepetaitės audžiamos dvinytai, keturnytki, arba aštuonianytai. Be dvinytai austų skepetaičių, labai tinkta dar įvairūs reti, skylietė audimo būdai. Atlasiniai audimo būdai suteikia skepetaitėms šilkinį blizgėjimą, tik jos gaunasi storesnės, bet išeigai jos yra labai geros, gražios ir praktiškos.

Skepetaitės dryžuotais pakraščiais. Senovėje lietuvių skepetaitės ypatingai megė su dryžuotais pakraščiais. I lininio audeklo metimo pradžią ir pabaigą įmesdavo 8-10 cm. pločio raudonus arba mėlynus žičkinius siūlus. Ataudžiant skepetaitės, kiekvienos skepetaitės pradžią ir pabaigą užausdavo tokiai pat žičkiniais siūlais. Siūlais skepetaičių pakraščius megdavo papuošti baltais pinikais arba atskirai išaustais kutais. To-

kias skepetaitės nesunku išsiausti ir dabar žičkiniu siūlų čia reikia nedaug. Nuo anksčiau austų audeklų gal rasiame vieną, kitą kamuoliuką spalvotu siūlų, iš kurių galėsime įmesti ir atausoti skepetaičių pakraščius. Bet jei tokiu siūlų nebeturime, tai geriausiai pakraščiams lininius siūlus nusidažyti augaliniais dažais. Tokių skepetaičių pakraščiai daug geriau derės su pačia skepetaitė negu ryškūs žičkiniai siūlai.

Languotos skepetaitės. Languotos skepetaitės buvo dėvimos visoje Lietuvoje. Ypatingai žemaičių dvinytai austos skepetaitės pasižymėjo margumu ir įvairumu. Skepetaitės būdavo sulangujamos smulkiai, vidutiniai arba stambiai. Čia į baltą dugną įausdavo raudonus arba mėlynus dryžius arba į raudoną arba mėlyną dugną baltus dryžius, žodžiu, kiekviena žemaitė vis kitaip išsiausdavo languotą skepetaitę (ž. p. 2). Suvalkietės į baltą lininį dugną įmesdavo raudonus arba mėlynus dryžius ir tokiai pat dryžiai atausdavo, o gautuose baltuose keturkampiuose langeliuose iškaisydavo žvaigždutes (žiūr. pav. 3). Languotas skepetaitės galime išsiausti, kai imsime audimui baltintus sū nebaltintais siūlais arba nebaltintus su dažytais — spalvotais siūlais.

Siuvinėtos skepetaitės. Išeigai ir į laukus šieno grėbtis dažniausiai gobia masi baltomis skepetaitėmis. Baltas skepetaitės būdavo labai mėgiama pagražinti baltu arba spalvotu siuvinėjimu. Kapsės baltasias skepetaitės siuvinėja baltuoju (haftu) siuvinėjimu, o zanavykės raudonais arba mėlynais siūlais. Siuvinėjamas skepetaitės kampus ir pakraščiai. Dažniausiai kiekvienas kampus būdavo išsiuvinėjamas vis kitokiu raštu. Tokiai baltai, puošnai ske-

niu, o pieno, normaliai imant, ožkos melžimo metu užtenka visai šeimai. Žinoma, ožkų pieningumas labai svyruoja ir neturint jokios pas mus kontrolės sunku ji apskaičiuoti. Iliustracijai pasinaudosime Vokietijos 1941 m. ožkų kontrolės duomenimis. Suvedus 17.537 baltujų vokiškų ožkų kontrolės duomenis, rastas vidutinis pieningumas 791 kg pieno, davusio 25,55 kg riebalų, o 11.388 margujų vokiškų ožkų vidutinis pieningumas yra 679 kg pieno, davusio 23,50 kg riebalų. Pati pieningiausia baltoji ožka (gimus 1936 m., Gotha 3732), davė 2306 kg pieno, riebumas 3,56%, riebalų 82,20 kg, o margoji (gim. 1936., Röschen 844), davė 1775 kg, riebumas 3,83%, riebalų 67,97 kg. Tuo būkasdien gaunama apie 2 kg pieno. Bet gerinant veislę ir šerimą, galima išspausti net ligi 5 kg ir daugiau per dieną. O tai jau yra labai vertingas dalykas, kuriuo reikia rimta susidomėti.

Veislei pagerinti visų pirma tenka padaryti atranką iš vietinių ožkų. Antra, būtina įvežti tam tikrą kiekį veisinės medžiagos iš kitur ir išteigtį keletą kergimo punktų, kad būtų galima pagreitinti vietinių ožkų gerinimą. O dabar kergimui naudojami ne tik bet kokie ožiukai, bet paprastai net visai nesuaugę.

Bet kol kas, atsiménant dabar karo metu didelę ožkos vertę, reikia stengtis visas gimusias ožkytes palikti veislei. Jei kas pats negali augint, tepasiūlo savo artimiesiems. Kas turi šiek tiek pieno, jau gali paimt 2 savaičių ožkiuką auginti. Šiaipjau pieno reikėtų duoti iki 8 savaičių amžiaus. Bet, žinoma, galima užauginti toliau ir be pieno, bet tas atsilieps į suaugusio gyvulio nau dingumą. Tat artinantis pavasarui būtina atsimint, kad nebūtų be reikalo išnaikinta labai vertinga veisinė medžiaga. O nuo š. m. rudens reikėtų jau padaryt konkretių žygį ožkų ūkiui pagerinti.

J. Zagrakalys

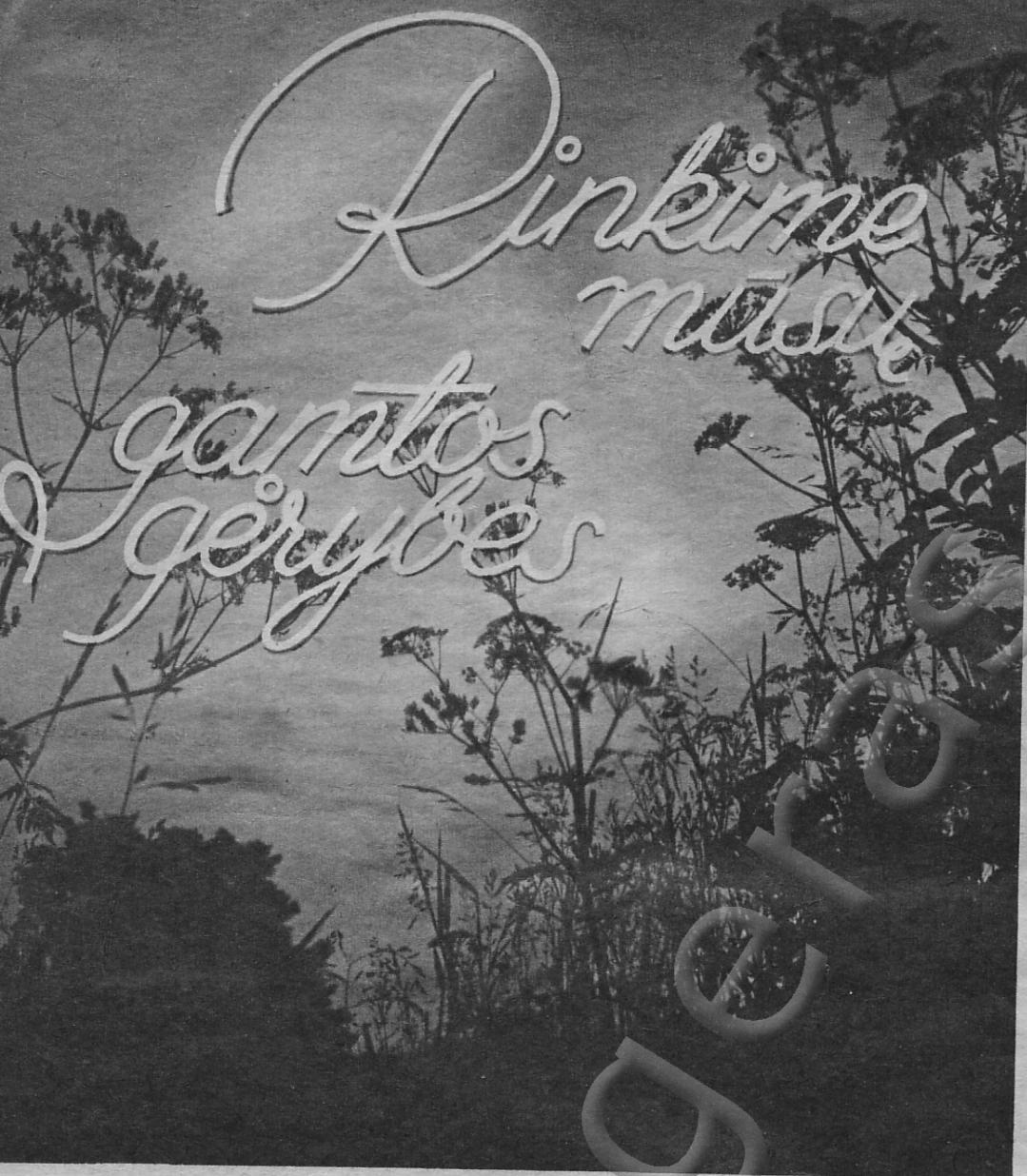

Gal nė vienas iš mūsų naminių gyvulių nebuvo susilaukęs tiek daug pa niekos, kaip ožka. Vidutinis ūkininkas laikė sau negarbe turėt savo ūkyje ožką. Ji pasidarė tik kaimo pirkeliu ir miesto neturtingų gyventojų gyvulys. Ir mūsų žemės ūkio vadovai nekreipé į jas jokio dėmesio, nesirūpino nei veislės gerinimu, nei spaudoje nedavė jokių žinių apie ožkų priežiūrą. Tik šiandie, kada karvių pieno ir riebalų vartojimas pasidarė sunormuotas, ožka įgijo ypatingą pagarbą ir jos kaina pašoko iki karvės vertės. Karo metas ožkų ūki užklupo padriką ir sunku šiandie greitomis susigriebti, bet vis dėlto šios sunkmečio pamoka turėtų būt akstinu pradėti rūpintis sistematingu ožkų ūkiu Lietuvoje. Jis galės turėti ir tai kos metu savo tinkamą vietą smulkiajų ūkio šakų tarpe šalia vištų, triušių, bičių ir k.

Visų pirma, reikia nusikratyti visais prietarais, kurie dengia ši gyvulėlių beveik be jokio pagrindo: ožka negraži, ji visą laiką bliauna, dvokia, pikta, jos pieno negalima gerti ir t. Žinoma, ožka bus negraži, jei tvartas bus nepakratytas, pats gyvulys peralkęs, išsišokusiai kaulais ir susivėlusiais plaukais. Bet jeigu ji bus švariai užlaikoma ir normaliai šeriamai, ji turės visiškai dailią iš-

vaizdą. Tas pats pasakyti dėl jos bliovimo ir dvokimo. Ji bliauna arba alkana būdama, arba, kartais pripratus prie žmogaus, lauke viena palikta. Bet tai atsitiknumas. Sotis ožka paprastai ramiausiai guli tvarte arba lauke pri rišta. Ožkos piktumas priklauso nuo apsiejimo su ja. Priešingai, ožka labiau negu kuris kitas gyvulys gali prie žmogaus priprasti ir esti labai malonii, nekalbant jau apie mažus ožkiukius, kurie savo linksmumu ir meilumu labai prie žmogaus prisiriša ir teikia daug džiaugsmo vaikučiams. Pieno skonis taip mažai skiriasi nuo karvės, kad jeigu duosi gerti ir nepasakysi, jog tai ožkos pienas, tai beveik niekas neatskirs. Teko matyt gardžiai geriančius ožkos pieną ir tokius žmones, kurie žinodami, jog tai ožkos pienas, jo už jokius pinigus negertų. Pagaliau, ožkai primetamas medelių graužimas. Čia tikra teisybė. Ožka medelius labai graužia ir noriai ēda lapus, šakutes. Dėl to jų palaidū laikyti negalima. Jeigu ir karves į jauną sodą suginsi, tai mažai kas iš obelaičių beliks, taip ir ožkų negalima leisti prie mažų medelių.

Bet visas tariamas blogasias ožkos savybes nusveria jos pigus išlaikymas. Ji nereikalauja didelio tvarto ir pasitenkina, palyginti, mažu šerimo davi-

Gamta yra labai turtinga įvairiomis gėrybėmis, kurios kasmet užauga be jokios žmogaus globos. Šiomis gamtos dovanomis turime tik tiek rūpintis, kad jos būtų surinktos ar perdirbtos maistui.

Nors uogų, grybų, vaistažolių rinkimas daugiausia yra kaip pašalinis uždarbis, kartais ir nevisai pelningas, bet šiuo metu mes jį turėtume ivertinti nebūtinai kaip pelno šaltini, bet daugiau kaip talkininkavimą ir prisidėjimą prie maisto ir vaistų atsargų papildymo krašte.

1. *Miško uogos.* Spanguolės, bruknės, sermukšnės, mėlynės, avietės, žemuo-gės – tai visų gerai žinomas ir plačiai sutinkamos uogos. Miško uogos savo sultyse turi maistingu medžiagą, vertingų vitaminų ir savo kokybe yra lygai vertingos kaip ir kultūrinės uogos. Neivežant šiltųjų kraštų vaisių ir sumažėjus vaisiamis soduose, mūsų maitinime pasidare labai didelė spraga, kurią užpildyti galima tik miško uogomis. Miško uogų rinkimo laikas labai įvairus. Anksti pavasarį renkamos iš poreitų metų likusios spanguolės (šiaurės kraštų citrinos). Vasaros metu

renkamos lepesnės uogos ir uogavimas baigiamas vėlai rudenį tomis pačiomis spanguolėmis.

Miško uogos nieku nepakeičiamama maisto dalis ir ypatingai reikalinga augantiems organizmams.

2. *Grybai.* Valgomų grybų reikalas mūsų krašte nepaprastai apleistas. Ligi šiol Lietuvoje vartojamas maistui labai nedidelis grybų %, tuo tarpu Vokietijoje tinkamų naudoti grybų pri-skaitoma ligi 180. Valgomų grybų mūsų krašte mažai žinoma dėl to, kad žmonės nevius grybus pažista, nevius grybus moka tinkamai paruošti maistui, neišplėsta grybų perdirbimo pramonę, o svarbiausia, kad mūsų miškai perteke pačiais vertingiausiais grybais: baravykais, rudmėsėmis, grūdais, voveruškomis, bobausiais ir kitaip gerai žinomais grybais. Visi kiti grybai laikomi šungrybais, nors dauguma jų yra maistui tinkami, bet neįprasta juos rinkti.

Grybai turimais savyje riebalais pri-lysta daržovėms, bet baltymų ir angliavandeniu atžvilgiu užima vidurių tarp mėsos ir daržovių. Grybuose randama nemažai kalio ir fosforo. Maistui

grybai naudojami – ivalriai – švieži ir perdirbtai. Perdirbtų grybų kokybė nesumažėja, kartais tampa vertingesnė. Verta priminti, kad prieš karūnsieny mūsų grybai buvo pardavinėjami kaip skanėstas ir už tai buvo mo-kama nebloga kaina.

Šiais metais grybaukimė visi, kad ne-lktų miške nė vieno naudingingo grybo.

3. *Vaistiniai augalai.* Vaistų gamyba pagrinda sudaro vaistiniai augalai. Se-niau vaistiniai augalai labai plačiai bu-vo nudojami ir namų vaistinėlėms. Iš-siplėtus vaistų gamybai, vaistinių auga-lų rinkimas ir vartojimas sumažėjo. Sumažėjus karū metu vaistams, negali-lyt jų parsigabenti iš užsienio, vaista-žolių rinkimo reikšmė tapo labai did-ele.

Reikalingų vaistų gamybai augalų mūsų krašte priskaitoma iki 500. Šiuos augalus nei séjam nei akéjam, bet jų derlių galime piauti beveik ištisus metus. Žiemos metu renkama: kadugų uogos, amalas, medžių pumpurai. Pavasari ir rudens metu: medžių žievės ir augalų šaknys. Vasaros metu: šimtai žydičių augalų, ju žiedai, lapai ir žo-lės. Skalsės, pataisai ir kitti. Keliolika vaistinių augalų, plačiai augančių mūsų krašte, kiekvienam yra žinoma. Pra-dėjė vaistinių augalus rinkti visada surasime reikalingų žinių ir patarimų.

Laikas susidomėti ir kultūriniais vaistiniais augalais. Šie augalai tiek pat naudingi, o ekonomiškai vertingesni už kitas kultivuojamas kultūras. Kultūri-niai vaistiniai augalai mūsų krašte iš speciaлиų smulkų ūkio šakų daugiau-siai yra atsilikę, be visiškos tos srities specialistų globos.

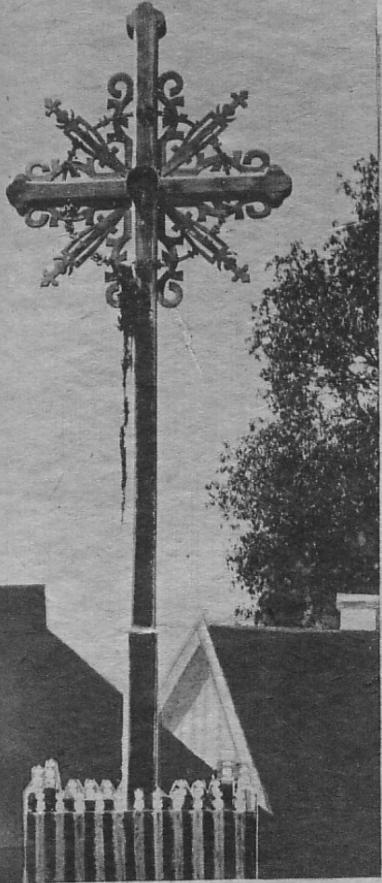
Vaistinių augalų klausimas kitaip yra pastatytas Rytų Lietuvoje. Čia daugu-ma žmonių iš vaistinių augalų rinkimo rado, neblogą pragyvenimo šaltinį ir kraustui parūpina vertingų žaliauvą.

„Sodyba“, organizuodama visame krašte vaistinių augalų supirkimą, spe-cialistų trūkumui išvengti Vilniuje jau antri metai ruošia vaistažolininkų kur-sus. Pereitais metais „Sodyba“ išleido knygelę „Vaistinguju augalų rinkimas ir džiovinimas“. Šiais metais tuo pa-čiu klausimu ruošiamas spaudai pla-teinio turinio leidinys.

4. *Augalų arbata.* Daugumas mūsų te-augalų tinkamai pagaminti arbatai, kuriai savo skoniui, kvapui, išvaizda ir kitomis kr-savybėmis nesiskiria nuo anksčiau im-portuotos arbato. Augalų arbata yra kai naudinga sveikatai, nes joje nėra stip-riai organizmą veikiančių medžiagų, da-turi savyje žmogaus organizmui laba-naudingų vitaminų. Pripratę vartoti vieninių augalų arbatai ir ateityje nepa-sigesime užsieninės arbato, kuri daz-y-niausiai būdavo dažyta arba laba-brangi.

Šių visų produktų supirkimas pla-čiai organizuojamas visame krašte. Uogos, grybai, vaistažolės ir augala arbato pakaitalam superkami visuose „Sodybos“ skyriuose, poskyriuose i-supirkimo punktuose.

St. T.

Kaunas

Sodybos papuošalas

Tačiau tenka nusivilti, kai pamatai, kad naujieji kryžiai tėra tik papras as stulpas be jokių dailės papuošalų, be ornamentų. Toki paminklai nebus joks papuošalas lietuviškai sodybai. Kryžiai be lietuviškos piaustytos puošybos mums yra svetimi.

Jeigu seniau bemokslis mūsų kaimo žmogus sugebėdavo padaryti tokius gražius paminklus, kurie išlikę ligi šių dienų savo grožiu stebina ne tik mums, bet ir aplankiusius mūsų kraštą užsieniečius, tai dabar mes galėtume savo sodvbas papuošti dar gražesniais lietuviškais kryžiais.

Lietuviškas kryžių pagražinimas nėra jau toks sudėtingas arbrangus, kad neiekvienam būtų prieinamas. Ne, Daugelis gana gražiu lietuviškų kryžių pagražinta labai paprastai, bet atrodo tikrai gražiai. Stai paprastas kryžminis kryžius, kurio visi keturi tarpkryžmai papuošti stambiais iš lentelių išpiaustytais lelių ar kitų gėlių ornamentais. Toki keturi tarpkryžmių pagražinimai visi kartu sudaro kryžmų papuošalą, tarytum lelių ratą. O abiejose kryžiaus stuipo sonuose, beveik iki pusės jo liemens, pridėtos dvi įvairiai piaustymais karpytos lentos, kurios labai gražiai puošia kryžiaus liemenį. Tokiais pagražinimais galėtume papuošti ne tik naujai dirbamus kryžius

Lietuviškieji kryžiai, tai mūsų tautos dailės paminklai ir krašto papuošalai. Jie mums primena gražiuosius la svés laikus, tautos vargus ir nelaimes išgyventus svetimujų priespaudoje. Kryžiai primena rusų priespaudos laikus, laisvės kovas, nepriklausomybės laikus, kruviną bolševikmetį ir iš jo išsilaisvinimą. Todėl jie verti pagarbos kaip dailės paminklai ir kaip mūsų praeities liudytojai.

Netolimoje praeityje veik kiekvieno lietuvių ūkininko sodybos gražiausioje ir garbingiausioje vietoje — rūtu darželv, šalia pirkios matydavai stovint puošnai piaustytą lietuvišką kryžių. Tokių sodybos puošančių kryžių kai kur matyti ir dabar. Vieni jų yra išlikę iš senesnių laikų, o kiti pastatyti dabar neseniai pergyventiems skaudiems įvykiams prisiminti. Kaip matome, senieji kryžiai nors ir labai apnaikinti, aplūžinėjė, tačiau jie yra buvę pagražinti įvairiausiais medžio išpiaustymais, kokių šių dienų kryždirbiai nesugeba padaryti. Senu papročiu daugelis mūsų ūkininkų tebestato sodybose kryžius ir dabar. Tačiau dailės atžvilgiu dabartiniai mūsų kryžiai atrodo labai blogai. Tokius paprastus be jokių pagražinimų paminklus tikrai nevertetū statyti, nes jie mūsų sodybas ne tik nepuošia, bet dar daugiau skurdina.

Kai paskutiniu metu pastebima mūsų kaimų sodybose vėl gana gausiai statant kryžius, tenka pasidžiaugti, kad vėl atgyja gražus kryžių statymo paprotys.

bet taip pat ir jau seniau pastatytiuosius. Tokius pagražinimus pigu ir nesunku padaryti ne tik paprastam staliui, bet ir kiekvienam dirbančiam šiokį tokį medžio darbelį. Nedaug sudėtingiau puosiami stogeliniai kryžiai ir koplytėles, kurių puošiama stogelių ramsčiai, pastogėlės ir stiebas, ant kurio stovi koplytėlė su šventaisiais.

Kryžių puošimui ornamentai turėtų būti artimi senų lietuviškių kryžių puošybai, kaimo prieangiu pagražinimams, viršlangiu išpiaustymams ir kit. lietuviškai ornamentikai art ma. Vengtina bažnytinės ir šiaip miestietiškos namų puošybos ir kitos svetimos dailės.

Nekalbant apie naujų dailės paminklų statymą sodybos papuošimui, patartina sutvarkyti ir senuosius baisiai apleistus mūsų sodybų kryželius. Jiems atnaujinti ir paprastai aptvarkyti nereikėtų didelių išlaidų ar darbo. Senųjų kryžių aplūžusias dalis reikėtų pakeisti naujomis, panašiai išpiaustant iš medžio, o nukritusias senasias prikalti savo vietoje. Pakrypusių kryžių kamienus, atstačius tiesumon, galima apdėti didesniais akmenimis. O atnaujintas kryžius bus neblogesnis sodybos papuošalas už betkokį naują.

B. Buračas

LEIDŽIA ŽEMĖS ŪKIO VADYBA. Vyr. redaktorius Pr. Rimkus. Redakcijos adresas: Kaunas, Kęstučio g-vė Nr. 15. Telef. 22675. Administracijos adresas: Kaunas, Daukanto g-vė Nr. 13 telef. 24141. Atskiro numerio kaina 40 pf. Redakcija rankraščių nesugo ir taiso savo nuožiura. Nesunaudoti rankraščiai negrąžinami.

Spoštaus laikraštis

Jaunimas priešlėktuvinėje oro apsaugoje

